

ÜCRETLERİN VERGİLENDİRİLMESİNE İLİŞKİN KARŞILAŞTIRMALI BİR ÖNERİ: BEYANNAME YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Yrd. Doç. Dr. Özgür BİYAN¹
Yrd. Doç. Dr. Güneş YILMAZ²

ÖZET

Vergi sistemlerinde gelir vergilendirilirken adil bir sistem yaratmak esas amaçtır. Türk Gelir Vergisi Sistemi'nde de gelir unsurları arasında Anayasal buyruklar gereği eşitlik ilkesi başta olmak üzere temel vergilendirme ilkeleri, mutlaka ve özenle dikkate alınmak durumundadır. Ancak gelir unsurları arasında, özellikle de ücretler üzerinden alınan vergi sisteminde, ücretliler aleyhine uygulamalar ve eksiklikler dikkat çekmektedir. Ücretlilerin ağırlıklı olarak tevkifat (kaynağında kesme, stopaj) yöntemi ile vergilendirilmesi, beyanname vermesine izin vermeyen düzenlemeler olması, gelir vergisi sisteminin ağırlıklı olarak, ücretliler üzerine yığılmasına neden olmaktadır. Oysa ücretlilere yönelik beyanname verme olanağının getirilmesi ve mali gücün ölçülmesinde gerekli olan sistem eksikliklerinin tamamlanması ile, söz konusu etmeye çalıştığımız ücretliler aleyhine olan bazı hususların ve uygulamaların bertaraf edilmesi ve daha adil bir vergi sisteminin uygulanması kanımızca mümkündür. Bu tebliğde önce söz konusu uygulamadaki adaletsizliklere, eşitsizliklere neden olduğuna inandığımız vergisel hususlar vurgulanmakta ve akabinde de bazı değerlendirmeler ve düzenleyici ve denetleyici bağlamda öneriler sunulmaya çalışılmıştır. Araştırmamızda, Türk Vergi Sistemi'ndeki münhasıran ücretlerin vergilendirilmesi konusu, seçilmiş bazı yabancı ülkelerin vergi sistemlerinde ücretlilerin vergilendirilmesi sistemleri ile mukayese edilmek suretiyle, analiz edilmeye ve değerlendirilmeye çalışılmıştır.

ABSTRACT

The main objective is to create a fair system to excise and to apply income tax systems. Items of income of the Income Tax System in Turkey in accordance with the principle of equality, especially between the fundamental precepts of Constitutional principles of taxation, must necessarily be taken into consideration and carefully. However, among the elements of income, especially fees received through the tax system, applications, and lack of attention the expense of wage earners. Mainly of wage withholding (welding, cutting, withholding tax) by the method of taxation, and, therefore, declaration that regulations do not allow to give a significant portion of the tax burden on wage earners, such as collection of reasons, as mainly income tax system, leads to congestion on wage earners. However, the possibility of making tax return for the introduction of wage-earners are required to measure the financial strength and with the completion of system deficiencies, some of these issues and practices that we try to eliminate the expense of wage earners, and it is possible in our opinion the implementation of a tax system fairer. In this paper the application before the injustices, inequities in the tax issues that we believe to be caused by the stresses and subsequently tried to make some suggestions assessments, and regulatory and supervisory context. In our study, Turkish Tax System is exclusively in the taxation of wages, wages in selected foreign countries' tax systems by being compared with the taxation systems, and have been evaluated to be comparatively analyzed.

1. GİRİŞ

Kamu Maliyesi ve Vergi Hukuku'nun temel kuralları uyarınca, bedensel ve zihinsel emeğin bedeli olan ücretlerin vergilendirilmesi esnasında, vergilemede eşitlik ve buna bağlı olarak mali güce göre vergilendirme ilkelerinin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Sermaye gelirleri karşısında, yapısal niteliği itibarıyla gözetilmesi gereken ücretlerin, Türk Vergi Sistemi'nde yeterince korunamadığı, vergide eşitlik hedeflenmesine karşın, diğer gelir türleri karşısında dezavantajları olduğu gözlenmektedir. Ayrıca günümüzde kamu gelirleri arasında, Gelir Vergisi'nden elde edilen gelirlerin önemli bir kısmının ücretlilerin gelirlerinden oluştuğu ve bunun önemli bir kısmında da kaynakta kesme yönteminin kullanıldığı dikkate alındığında, ücretliler karşısında, diğer gelir türlerinin yeterince kavranmadığı da açık olarak anlaşılmaktadır. Ağırlıklı olarak ücretlilerin kaynakta kesme yöntemiyle vergilendirilmesi neticesinde, beyanname verme ve belge toplama gibi yükümlülükler ve buna bağlı olarak da vergi bilinci yeterince ve gerektiği gibi oluşmamakta, bu durum da ekonominin önemli ve köklü sorunlarından birisini teşkil eden kayıt dışılığı körüklemektedir. Oysaki bu gelir grubuna giren bireylere, beyanname verme yükümlülüğü getirilir ve belge toplama ödevleri yüklenirse, kayıt dışı ekonominin azalacağı ve Türk Vergi Sistemi'nin temel unsurlarından olan belge düzeninin daha sağlıklı olarak yerleşebileceği kanaatindeyiz.

¹ Balıkesir Üniversitesi Bandırma İİBF, Maliye Bölümü (ozgurbiyan@hotmail.com).

² Trakya Üniversitesi Keşan Yusuf Çapraz Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, Gümrük-İşletme Bölümü (gunesyilmaz2004@yahoo.com).

Bu bağlamda çalışmamızın ilk bölümünde Türk Vergi Sistemi'nde ücret gelirlerinin vergilendirilme esasları teorik bazda, ayrıntılı olarak ele alınmış, karşılaşılan sorunlar, aksaklıklar vergileme prensipleri göz önünde tutularak, değerlendirme ve eleştirilerde bulunulmuştur. İkinci bölümde ise, ücret gelirlerinin yıllık beyannameye tabi tutulduğu OECD ülkelerinden Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, İtalya, Kanada, Avustralya, Japonya ve Fransa Vergi Sistemleri ile ilgili bilgiler verilmiştir. Son olarak da, söz konusu seçilmiş ülke uygulamaları dikkate alınarak, Türk Vergi Sistemi bağlamında, ücret gelirlerinin vergilendirilmesi ile ilgili eleştiri ve aksaklıkların giderilmesine yardımcı olabilecek öneri ve değerlendirmelerde bulunulmaya çalışılmıştır.

2. TÜRKİYE'DE ÜCRET GELİRLERİNİN VERGİLENDİRİLME ESASLARI

2.1. Vergi Ödemelerinin Gerçek İktisadi Esası: Gelir Kavramı ve Gelirin Belirlenmesinde Kullanılan Teoriler

Vergiler seçilen vergi konusunun niteliği esas alınarak, gelir, gider ve servet vergileri şeklinde ayrıma tabi tutulmaktadır³. Ancak, vergi ödemelerinin gerçek iktisadî esasını gelir ve servet oluşturmaktadır. Bazı maliyecilere göre ise, verginin temel kaynağı 'gelir'dir⁴. Diğer bir ifadeyle, ödenen tüm vergilerin kaynağını 'gelir' oluşturmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, "kamu mallarının ana finansman kaynağını, elde edilen ya da tasarruf edilen gelirin oluşturması", gelir üzerinden alınan vergilerin önemini ortaya koymaktadır⁵. Bu bağlamda, kişilerin söz konusu vergi kaynaklarına sahip olmaları, bunlardan her birini kısmen veya tamamen tüketim için kullanmaları, modern vergilemede, ödeme gücünün göstergeleri olarak kabul olunmaktadır⁶.

Ödenen tüm vergilerin kaynağını 'gelir'in oluşturması nedeniyle, maliye bilimi açısından gelir kavramının açıklanması gerekliliğini ortaya koymuş ve bunun için doktrinde temel olarak iki teori üzerinde yoğunlaşmıştır. Bunlardan ilki "kaynak teorisi", diğeri ise "safî artış teorisi"dir. Bunlardan kaynak teorisi, geliri dar kapsamlı olarak ele almakta ve mali gücün büyük kısmını dışarıda bırakması sebebiyle⁷, göreceli olarak daha geniş bir gelir kavramını kabul eden safî artış teorisi⁸ ile birlikte "karma bir teorik yaklaşımın" kural olarak kabul edildiği de görülmektedir⁹. Kaynak teorisine göre gelir, sürekli gelir yaratan bir kaynaktan elde ediliyor ve bir üretim faktörüne atfediliyor¹⁰ ise, vergi bakımından ödeme gücünün belirlenmesinde dikkate alınmalı ve vergilendirilmelidir. Burada görüldüğü üzere, gelirin vergilendirilmesinde esas alınan kriter, gelirin sürekliliğidir. Diğer deyişle devamlı bir kaynak olmasıdır¹¹. Safî artış teorisinde ise, kaynak teorisinin aksine, bir kaynağın mevcudiyetine lüzum olmayıp¹², düzenli ve sürekli özellik göstermeyen iktisadi değerler de gelirin konusuna dahil edilmekte ve dolayısıyla da gelir, kaynak teorisinin tersine daha geniş olarak kavranmaktadır¹³. Bu teoriye göre, kişinin harcamalarına ve tasarrufuna (servetindeki artışlara) kaynak oluşturan her türlü unsur, gelir vergisinin konusunu oluşturmaktadır. Tanımın dayandığı temel unsur, bireyin bir dönem içerisinde satın alma gücünde meydana gelen net artışın "gelir" olarak kabul edilmesidir.

Haig-Simons Yaklaşımı olarak da bilinen bu yaklaşımda satın alma gücünde meydana gelen bu net artış, bireyin bir dönem içinde yapmış olduğu tüketimin değeri (öz tüketim dahil-gelirin elde edilmesi için yapılan harcamalar hariç) ile servetine yaptığı net ilavelerin (tasarrufların-dönem başı ve sonunda servette meydana gelen net artış) toplamından oluşur¹⁴.

³ Halil Nadaroğlu, Kamu Maliyesi Teorisi, İstanbul: Beta Basım A.Ş., 2000, 11. Baskı, s.306.

⁴ Salih Turhan, Vergi Teorisi, İstanbul Üniversitesi Yayınlarından No:2550, İktisat Fakültesi No:435, Maliye Enstitüsü No: 57, İstanbul: 1979, s.124.; Fritz Neumark (1), Vergi Politikası, (Çev. İclâl Feyzioğlu Cankorel, İstanbul: Filiz Kitabevi, 1975, s.136.).

⁵ Funda Başaran Yavaşlar, Gelir Vergilendirmesinin Temelleri, Birinci Baskı, Ankara:Kasım 2011, Seçkin Yayıncılık, s.17.

⁶ Salih Turhan, s.124.

Bu konuda Mualla Öncel, Gelir Vergisi'nin ödeme gücüne dayanan bir vergi olduğunu belirttiikten sonra, ödeme gücünün ölçüsünün de gelirin tutarı olduğunu açıklamaktadır (Mualla Öncel, "Enflasyon ve Vergilendirme", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, <http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-1995-44-01-04-Oncel.pdf>, s.493.

⁷ Funda Başaran Yavaşlar, s.79.

⁸ Funda Başaran Yavaşlar, s.81.

⁹ F. Neumark(2), Gelir Vergisi- Teori, Tarihçe- Pratik, İstanbul: 1946, Hak Kitabevi, s.25.; TBMM Tutanak Dergisi, 108. Birleşim, 24.06.1998, <http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem20/yil3/bas/b108m.htm>.

¹⁰ F. Neumark(2), s.22-23.; Akif Erginay, Vergi Hukuku, İlkeler- Vergi Tekniği, Türk Vergi Sistemi, 13. Baskı, Ankara: Turhan Kitabevi, 1988, s.147

¹¹ F. Neumark(2), s.23.; DPT Kütüphanesi Yayını, "Gelir Vergisi Kanunu İle İlgili Değişiklikler (Üçüncü Bölüm)", kutup.dpt.gov.tr/vergi/yilmazh/vergi1.doc, s.11.

¹² F. Neumark(2), s.24.

¹³ Akif Erginay, s. 147-148.

¹⁴ Şerafettin Aksoy, Vergi Hukuku ve Türk Vergi Sistemi, İstanbul: Filiz Kitabevi, 1982, s.169.; Emrah Ferhatoğlu, "Gelir Teorileri Bağlamında Avrupa Birliği ve Türkiye'deki Gelir Tanımlaması ve Sonuçları: Karşılaştırmalı Bir Analiz", E-Akademi, Eylül 2003, Sayı:19, abdevetredgelirintanilanmasiferhatoglu.pdf, s.3.

Ancak uygulamada, bireyler tarafından yapılan tüketim miktarının ve değerinin belirlenmesindeki güçlükler, bu teorinin uygulanabilirliğini güçleştirmektedir. Almanya ve İsviçre'de yapılan uygulamalar, teorinin uygulanma şansının çok az olduğunu göstermiştir. Bu nedenle uygulamada bir çok ülke, safi artış teorisi ile kaynak teorisinin aksayan yönlerini ortadan kaldırmak amacıyla gelirin belirlenmesinde her iki teoriye de yer vererek karma bir sistem oluşturmuştur¹⁵.

2.2. Türk Gelir Vergisi Sisteminde Gelir Kavramı, Tanımı ve Unsurları

Türk Gelir Vergisi Kanunu'nda, vergiye tabi gelir kural olarak, bir üretim faktörü sahibinin, sahip olduğu faktörü üretime arz etmesi karşılığında elde ettiği kazanç olarak dikkate alınmaktadır. Söz konusu kazançtan giderler ve amortismanları indirildikten sonra, kalan kısım safi gelir olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla kaynak teorisi gelirin kavranması hususunda temel alınmıştır. Diğer yandan safi artış teorisine de yer verildiği ve diğer kazanç ve iratlar başlığı altında, bu kurama yönelik olarak bazı kazançların da kavranmaya çalışıldığı farkedilmektedir¹⁶. Kısacası uygulamada her iki teorinin birbirine katıldığı karma bir sistem kullanılmaktadır.

Öyle ki, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun (GVK) 1. maddesinin 2. fıkrasında, genel bir gelir tanımı yapılmakta, 2. maddesinin 1. fıkrasında, kavramın kapsamına giren gelir unsurları tek tek sayılmakta ve nihayet GVK'nun 37-82. maddeleri arasında da bu unsurlar ortaya konulmaktadır. Böylece gelir kavramı belirlenirken, bu düzenlemelerin tamamının birlikte ele alınması gerekmektedir¹⁷.

Bu açıklamalar ışığında gelir kavramı, GVK md 1'de, bir gerçek kişinin bir takvim yılı içinde elde ettiği kazanç ve iratların safi tutarı şeklinde ifade edilmektedir. Söz konusu madde hükmü, bünyesinde, gelir unsurunun niteliklerini ve özelliklerini de ihtiva etmektedir. Buradan çıkarılabilecek ilk unsur, "gelirin kişisel olması"dır. Yani gelir, "bir gerçek kişiye aittir ve kişiseldir". Dolayısıyla gelir vergisi subjektif bir vergi olup, subjektif vergilerde bireyin gerçek ödeme gücü kavranmaya çalışıldığından, yıllık net durumu bir bütün olarak yükümlendirilmek istenmektedir¹⁸. Diğer bir husus ise, "gelirin yıllık" olmasıdır. Buna göre, gelir bir takvim yılında elde edilen kazanç ve iratların toplamı olarak kabul edilmektedir. Nitekim GVK'nun 108. maddesi, gelir vergisinde "vergilendirme dönemi"ni "takvim yılı" olarak düzenlemiştir. Ancak aynı maddede, vergilendirme döneminin yıllık olma esasından farklı kabul edildiği durumlar da belirtilmiştir. Öte yandan Kanun'un yıllık beyannameyi (madde 84) ve gelirin toplanmasını (madde 85) düzenleme altına aldığı hükümlerden de gelirin yıllık olma niteliği açıkça anlaşılabilir.

Gelirin unsurları arasında "yıllık olma" ilkesinin varlığına rağmen, tevkifat (stopaj) yöntemi ile vergilendirmede yıllık olma ilkesinden sapıldığı görülmektedir¹⁹. Bu bağlamda, (tek işverenden alınan ücretler ve birden fazla işverenden ücret alınsa dahi kanuni sınırı aşmayan ücretler için) ücretlerin vergilendirilmesinde genel olarak tevkifat yönetiminin geçerli olması da, bu ilkedен sapıldığığının en tipik örneğini teşkil etmektedir.

Diğer bir gelir niteliği de, "gelirin safi miktar üzerinden vergilendirilmesi"dir. Gelirin safi olması, çeşitli kaynaklardan elde edilen kazanç ve iratların elde edilmesi için yapılan masrafların, gayri safi hasıllattan indirilmesini gerektirmektedir²⁰. Bu nitelik aynı zamanda gelir vergisinin matrahına da ulaşılmasını sağlamaktadır. Yani gayri safi hasıllattan, onun elde edilmesi için yapılan giderlerin indirilmesi suretiyle bulunan miktar, geliri ve vergi matrahını vermektedir²¹. Böylelikle "gerçek ödeme gücüne" yaklaşmış olmaktadır. Bu anlamda, ilderdeki bölümlerde ayrıntıları anlatılacak olan ücretlerin vergilendirilmesinde kabul edilen indirimlerin, gerçek anlamda safi miktara tam ve adil olarak ulaşılmasına yeterli olmadığı fikri hep tartışlagelmiştir²². Biz de, GVK yapısında, özellikle ücretlilere yönelik olarak gelirin elde edilmesi için yapılan masrafları dikkate alan bir düzenlemeye ihtiyaç olduğu kanısındayız.

¹⁵ Fevzi Rifat Ortaç, "Vergilendirilebilir Gelir Kavramı, Geliri Belirleyen Teoriler ve Türk Gelir Vergisinde Yer Alan Gelir Tanımlaması", G.Ü. İ.İ.B.F. Dergisi, 2/99,105-115, http://www2.bayar.edu.tr/iibf/maliye/sureyya_sakinc/docs/KamuMaliyesi/FevziORTAC.pdf, s.109.

¹⁶ Şerafettin Aksoy, s.171.

¹⁷ Funda Başaran Yavaşlar, s.109-110.

¹⁸ Muallâ Öncel, Ahmet Kumrulu ve Nami Çağan, Vergi Hukuku, Gözden Geçirilmiş, Değişiklikler İşlenmiş 18 Bası, Ankara: Turhan Kitabevi, Mart 2010, s.246.

¹⁹ Muallâ Öncel, Ahmet Kumrulu ve Nami Çağan, s.246.

²⁰ Şerafettin Aksoy, s.180.

²¹ F. Neumark(2), s.27.; Fatih Saraçoğlu, "Vergi Erozyonu Açısından Gelir Vergisinde Yer Alan Müesseselerin Analizi", Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi, 2/2000, 79-96, http://dergi.iibf.gazi.edu.tr/dergi_v1/2/2/5.pdf, s.82.

²² Muallâ Öncel, Ahmet Kumrulu ve Nami Çağan, s.246.

Bir diğer önemli unsur ise, "gelirin gerçek miktarı üzerinden vergilendirilmesinin gerekli olduğu" hususudur. Başka bir anlatımla, verginin matrahını oluşturan safi miktarın gerçek usulde saptanmasının asıl olduğudur. Buradan yola çıkarak, GVK'nun ilke olarak esas aldığı vergilendirme tekniğinin, beyan çerçevesinde, matrahın gerçek usule göre saptanması olduğu görülmektedir. Gerçek usulde tüm hasılatın ve tüm giderlerin belgelere dayanması, bunların kayda ve defterlere geçirilmesi asıldır. Dolayısıyla bu usulde matrah yani safi gelir, doğru bir miktar olarak saptanabilmektedir. Oysa ki, ücretlerin gerçek usulde vergilendirilmesinde "indirilecek giderler" de ilke olarak itibari miktardan oluştuğundan, gerçek usulün bir istisnası niteliğindedir²³ ve bu hali ile ücretliler aleyhine durum yaratmaktadır.

Son olarak gelirin "yıllık toplam olarak düşünülmesi, hesaplanması ve vergilendirilmesi" gerekmektedir. GVK'ndaki gelir tanımından, gelir vergisinin üniter bir yapıya sahip olduğu anlaşılmaktadır. Üniter gelir vergisi sisteminde, değişik başlıklar veya kategoriler (sedüller) bağlamında elde edilen gelirlerin toplamı üzerinden vergilendirme yapılır. Her gelir unsurundan elde edilen gelirin vergilendirilmeye esas alınacak kısmının belirlenmesinde, çeşitli muafiyet, istisna ve indirim uygulamalarına yer verilebilmektedir. Gelir unsurları bazında belirlenen vergilendirilebilir gelirin toplanması ile üniter gelir vergisi açısından toplam vergilendirilebilir gelire ulaşılmaktadır²⁴. Diğer bir ifadeyle, gerçek kişinin çeşitli kaynaklardan elde ettiği kazanç ve iratlar toplanmak suretiyle vergiye tabi tutulmaktadır. Gelir vergisi için beyanname verilirken, mükellefin her türlü geliri beyannameye dahil edilmek suretiyle gösterilir ve birleştirilir (toplama ilkesi/prensibi). Eğer yıl içinde tevkifat yoluyla, bazı irat ve kazançlar vergilendirilmiş ise, yıl sonunda beyannameye bu kesintiler de ayrıca hesaplanmakta ve vergiden mahsup edilmektedir.

GVK da beyan usulü çerçevesinde genel kural olarak, tüm kazanç ve iratların birlikte gösterilmesini kabul etmek suretiyle yukarıdaki anlayışı benimsemiş bulunmaktadır²⁵. Ancak tek işverenden alınan ücretlere yönelik uygulamada, söz konusu genel kuraldan sapılmakta, bu ücret gelirleri, başka gelirler için beyanname verilse dahi, beyannameye dahil edilmemektedir (GVK md.86). Dolayısıyla nihai vergilendirme, tevkifat usulüyle gerçekleşmiş olmaktadır. Bu da genel kurala bir istisna teşkil etmektedir.

Küresel bağlamda, günümüz gelir vergisi sistemlerinin hemen hemen tamamında ücretler, kaynaktan kesinti yöntemine göre vergilendirilirken, ticari ve sınai kazançlar ile serbest meslek kazancı gibi gelir kategorileri ise "beyan yöntemine" göre vergilendirilmektedir. Vergilendirme zamanı açısından, her iki yöntem arasında belirgin bir zaman farkı doğmakta, bu da, geliri geç vergilendirilenler lehine bir durum yaratmaktadır. Verginin bir yıl veya daha fazla süre geç ödenmesi halinde, bu şekilde geç vergi ödeyenlerin, -en azından- yıllık banka mevduat faizi ve enflasyon oranında ek bir gelir sağlamaları veya bu miktar kadar vergiyi az ödeme olanağına sahip olmaları pek mümkündür. Bu şekildeki beyanlar aksi kanıtlanana kadar doğru olarak kabul edilmekte ve bu beyanlar üzerinden vergi alınmaktadır. Üstelik yeterli vergi denetiminin sağlanamaması da, beyan sistemine tabi olanlar açısından başka bir önemli avantaj oluşturmaktadır. Kaynaktan kesme yöntemine göre vergilendirilen ücretlilerin bu sayılan olanaklardan mahrum olması, onlar için parasal açıdan önemli bir dezavantaj teşkil etmektedir. Bu durumun hukuki açıdan eşitlik ilkesine ters düştüğü ve Anayasa hükümlerine aykırılık oluşturduğu doktrinde ileri sürülmekte ve tartışılmaktadır²⁶.

2.3. Türkiye'de Gelir Vergisi Kanunu'nda Ücretlilerin Vergilendirilme Esasları

2.3.1. Ücret Kavramı, Tanımı ve Hukuki Dayanakları

Ücret, iş görme amacı güden sözleşmelerden (akitlerinden) "hizmet sözleşmesi" çerçevesinde insan emeği karşılığında elde edilen bir gelir türünü oluşturmaktadır²⁷. Bu açıdan ücret genel olarak, çalışanın, bir işi gerçekleştirmek üzere zihinsel, bedensel ya da her iki şekilde sunduğu emek karşılığında aldığı bedel olarak tanımlanabilir²⁸. Ücret kavramının gerek özel hukuk, gerekse kamu hukukunda farklı dallar içerisinde, farklı anlamlarda ve tanımlarda kullanıldığı görülmektedir. Yukarıda ücret kavramının "hizmet sözleşmesi" çerçevesinde tanımlanması ve tüm hukuk dallarında ortak unsur teşkil etmesi bakımından izahı gerekmektedir.

²³ Muallâ Öncel, Ahmet Kumrulu ve Nami Çağan, s.247.

²⁴ Fevzi Rifat Ortaç, s.111-112.

²⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. Muallâ Öncel, Ahmet Kumrulu ve Nami Çağan, s.248.

²⁶ Bu konuda daha geniş bilgi için bkz: Kamil Mutluer, "Kazandıkça Öde Yöntemi ve Gelir ve Kurumlar Vergilerimizde Ödeme Süreleri", Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi, Cilt:15, Sayı:2, s.134-136; aktaran Ahmet Bumin Doğrusöz, Türk Vergi Sisteminde Kaynaktan Vergileme "Stopaj", İstanbul: İstanbul Serbest Muhasebeciler Odası Yayınları, No:3, 1992, s.31-32.

²⁷ Turgut Akıntürk ve Derya Ateş Karaman, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Özel Borç İlişkileri, 6098 Sayılı Yeni Borçlar Kanunu ile Karşılaştırmalı, Onyedinci Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 2011, s.303.

²⁸ Özlem Çakır, "Ücret Adaletinin İş Davranışları Üzerindeki Etkileri, Ankara: 2006, Kamu İşletmeleri İşverenleri Sendikası, <http://www.kamu-is.org.tr/pdf/ucretadaletinin.pdf>, s.11. (erişim: 02.02.2012).

Hizmet sözleşmesinin hukuki dayanağının Borçlar Kanunu'nda yer aldığını söylemek mümkündür. 6098 Sayılı Borçlar Kanunu'nun²⁹ 393. maddesinde ifadesini bulan hizmet sözleşmesi, işçinin işverene bağımlı olarak belirli veya belirli olmayan süreyle işgörmeyi ve işverenin de ona zamana veya yapılan işe göre ücret ödemeyi üstlendiği sözleşmedir³⁰. Borçlar Kanunu'ndaki tanıma paralel olarak, 4857 sayılı İş Kanunu'nda da ücret kavramını ihtiva eden bir hizmet sözleşmesinin tanımı yer almaktadır³¹. Gelir Vergisi Kanunu, Borçlar Kanunu ve İş Kanunu'nda emek karşılığı elde edilen gelir için "ücret" kavramı kullanılmışsa da, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nda "aylık" ifadesi kullanılmıştır³². Söz konusu Kanun'un 147/1. maddesinde aylık, memurlara hizmetlerinin karşılığında, kadroya dayanılarak ay itibariyle ödenen para olarak tanımlanmıştır.

Yukarıda izah edilen, Borçlar Kanunu'nda genel çerçevesi çizilen hizmet sözleşmelerini, kamu hizmetinde devlet memurluğu, özel sektörde de işçi olarak adlandırabiliriz. Devlet memurluğunda Devlet Memurları Kanunu'ndaki usule göre atama, işçilikte ise hizmet sözleşmesinde yer alan koşulların kabul edilmesiyle hizmet ilişkisi kurulmaktadır. Buna bağlı olarak da, 'ücret geliri elde edilmekte'dir³³.

2.3.2. Gelir Vergisi Kanunu Bağlamında Ücretlerin Vergilendirilme Esasları

2.3.2.1. Gelir Vergisi Kanunu'nda Ücretin Yeri, Tanımı, Kapsamı ve Unsurları

GVK, gerçek kişilerin, bir takvim yılı içinde elde ettikleri kazanç ve iratların, yani gelirlerin vergilendirilmesine yönelik düzenlemelerin yer aldığı bir kanundur (GVK md.1). Kanun gerçek kişilerin vergilendirilecek gelirlerini de 2. maddesinde belirlemiştir. Ücret gelirleri konusunda ise, GVK, 61 ile 65. maddelerinde temel açıklamalarda bulunmaktadır.

GVK'nın 61. maddesi ücreti, işverene tabi ve belirli bir işyerine bağlı olarak çalışanlara hizmet karşılığı verilen para ve ayınlar ile sağlanan ve para ile temsil edilebilen menfaatler şeklinde tanımlamıştır. Yine devamında ise, ücretin ödenek, tazminat, kasa tazminatı (mali sorumluluk tazminatı), tahsisat, zam, avans, aidat, huzur hakkı, prim, ikramiye, gider emsal kirasına veya menfaatin emsal bedeline göre değerlendirileceği şeklinde bir açıklamaya yer vermektedir.

GVK'nun 61. maddesinde yapılan tanımda "işverene tabiyet" unsuruna yer verilmek suretiyle, ücretin bağımlı emeğin kazancı olduğu³⁴, başka bir anlatımla, ister hizmet akdinin karşılığı olsun, ister başka adlar altında ödenmiş olsun, isterse bir ortaklık münasebeti niteliğinde olmamak şartı ile kazancın belli bir yüzdesi şeklinde tayin edilmiş olsun mahiyetinin değişmeyeceği belirtilmiştir.

GVK hizmet akdinden doğan gelirleri ücret adı altında vergilendirdiği sırada, özel sektör ya da kamu sektöründe değişik adlarla yapılan benzeri ödemelerin tümünü içerecek şekilde ücret kavramını esas almaktadır³⁵. Bu anlamda, kanun ilk önce, ücretin genel tanımını yapmakta ve devamında ise, ücret olarak nitelendirilemeyecek bir takım ödemeleri de saymak suretiyle, verginin kapsamı içine alma yoluna gitmektedir. Ayrıca ücret adı altında hizmet akdi çerçevesinde emek karşılığında elde edilen gelirin para şeklinde olabileceği gibi aynı veya menfaat gibi para ile temsil edilebilen şeyler de bu kapsama dahildir. Bu hizmet akdinin özel hukuk alanına giren bir ilişkiye tekabül etmesi ya da kamu hukuku kapsamında bir hizmet ilişkisini karşılması GVK açısından elde edilen gelirin ücret olarak vergilendirilmesi anlamında bir farklılık yaratmayacaktır. Aynı şekilde ilişkinin İş Kanununa, Sosyal Güvenlik Hukukuna tabi olup olmaması da, ücret olarak nitelendirilmede GVK açısından önem taşımamaktadır³⁶.

GVK'nın 61.maddesinden ücretin tanımından, ücretin unsurlarını da çıkarmamız mümkündür. Buna göre ücret gelirini meydana getiren unsurlar şunlardır³⁷: (a) İşverene tabi olma, (b) İşyerine bağlı olma, (c) Hizmet karşılığı olarak ödeme yapılması'dır.

²⁹ 04.02.2011/27836 Resmî Gazete.

³⁰ 818 Sayılı Borçlar Kanunu, 359 sayı ve 29.04.1926 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. "Hizmet Sözleşmesi", 01 Temmuz 2012 tarihinde yürürlüğe girecek olan 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 393. maddesinin birinci fıkrasında, "işçinin işverene bağımlı olarak belirli veya belirli olmayan süreyle işgörmeyi ve işverenin de ona zamana veya yapılan işe göre ücret ödemeyi üstlendiği sözleşme" şeklinde tanımlanmaktadır.

³¹ İş Kanunu (madde 8)- iş sözleşmesi, bir tarafın (işçi) bağımlı olarak iş görmeyi, diğer tarafın (işveren) da ücret ödemeyi üstlenmesinden oluşan sözleşmedir. İş Kanunu (madde 32/1)- ücreti, bir kişiye bir iş karşılığında işveren veya üçüncü kişiler tarafından sağlanan ve para ile ödenen tutardır.(4857 Sayılı İş Kanunu, 25134 S.ve 10.06.2003 T. RG.)

³² 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu, 12056/23.07.1965 Resmî Gazete.

³³ Nihal Saban, Vergi Hukuku, 5. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları, Nisan 2009, s.334.

³⁴ Nihal Saban, s.333

³⁵ Muallâ Öncel, Ahmet Kumrulu ve Nami Çağan, s.287.

³⁶ Muallâ Öncel, Ahmet Kumrulu ve Nami Çağan, s.287.

³⁷ Gelir İdaresi Başkanlığı, Ücret Kazançları Vergi Rehberi (Mart 2011), http://www.gib.gov.tr/fileadmin/beyannamerehberi/2011_Ucret_Kazanclari.pdf, s.7.

GVK'nın 61. maddesi "belirli bir işyeri" kavramını kullanmaktadır. Bundan kastedilen, işverenin gösterdiği ve hizmetin üretildiği yerdir³⁸. Vergi Usul Kanunu'nun (VUK) 156. maddesinde işyeri başlığı altında, mağaza, yazıhane, imalathane, şube, depo, tarla gibi belirli yerlerin işyeri olduğu belirlenmesini yapmıştır. Bunun yanında İş Kanunu'nun 2. maddesinde de işyeri tanımına yer verildiği görülmektedir. Buna göre işyeri, işveren tarafından mal veya hizmet üretmek amacıyla maddi olan ve olmayan unsurlar ile işçinin birlikte örgütlendiği birimdir.

Tüm bu işyeri tanımlarında ortak noktanın, işin ya da faaliyetin icra edildiği yani yürütüldüğü yer olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. İşyeri olarak kabul edilen yerlere bağlılıktan kastedilen ise, hukuki bir bağlılıktır, yoksa fiilen o işyerinde çalışmak zorunlu değildir³⁹.

GVK'nın 61. maddesi genel niteliği itibariyle ücret kabul edilemeyecek veya tereddüte mahal verebilecek bazı ödemeleri de ücret olarak kabul etmiştir⁴⁰.

2.3.2.2. Ücret Gelirinin Elde Edilmesi

GVK'nun 1.maddesinde tanımlanan gelir kavramı "elde etme" ile ilişkilendirmiştir. Bu açıdan vergilendirilecek ana unsur "gelir" olduğuna göre, verginin doğduğu an, gelirin elde edildiği an olarak kabul edilecektir⁴¹.

Ücret geliri açısından elde etme, "hukuki tasarruf" imkânının doğduğu anda gerçekleşmektedir. Yani ücret geliri elde eden açısından, talep edilebilir hale geldiği durumda, elde etmenin gerçekleştiği kabul edilmektedir. Zira aynı tarihte, ekonomik tasarruf imkânına da kavuşulmuş olduğu kabul görmektedir⁴². Her ne kadar GVK'nun 61. maddesinde ücret tanımlanırken "... verilen para ve ayınlar ile sağlanan... menfaatler..." ibareleri kullanılsa da, ücret, hizmet erbabının emrine amade tutulmuş, yani ekonomik tasarruf imkânı doğmuşsa, sahibince tahsil edilmemiş olsa bile elde edilmiş sayılır⁴³. Ancak uygulamada tereddüt yaratan husus, GVK'nun 'vergi tevkifatı'nı düzenleyen 94. maddesinde yer alan "... ödemeleri (avans olarak ödenenler dahil) nakden veya hesaben yaptıkları sırada..." tevkifatın yapılacağı ifadesidir. Bu hükümden yer alan "hesaben" kelimesi, tevkifata tabi ücret gelirlerinin elde edilmesinde 'tasarruf esasının' geçerli olduğu yönünde görüşler ortaya çıkmasına neden olmaktadır⁴⁴. Bu da ücret gelirlerinin vergilendirilmesinde, henüz gelir elde edilmeden, yani ekonomik ve hukuki tasarruf gerçekleşmeden, verginin, bordro düzenlendiği esnada hesaplanması (VUK. md. 238) sonucunu doğurmaktadır ki, bu durum da sistemde var olan önemli bir aksaklıktır.

Bu noktada konumuzu ilgilendiren ve sorunlu bir alan olarak ifade edilebilecek bir durum da, hizmet sözleşmesine dayalı olarak "ücretin elde edilme" zamanının, devlet memurlarında farklı, özel sektörde çalışanlarda farklı olarak düzenlenmesi ve gerçekleşmesi halidir. Nitekim Devlet Memurları Kanununa göre memurlar, ücretlerini her ayın 15'inde ve peşin henüz çalışma dönemini tamamlamadan elde etmektedirler.

³⁸ Nihal Saban, s.332.

³⁹ Muallâ Öncel, Ahmet Kumrulu ve Nami Çağan, s.287; Ücret Kazançları Vergi Rehberi, s.7.

⁴⁰ a) Kanunla kurulan emekli sandıkları ile 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun geçici 20. maddesinde belirtilen bankalar, sigorta ve reasürans şirketleri, ticaret odaları, sanayi odaları, borsalar veya bunların teşkil ettikleri birliklerin personelinin malûllük, yaşlılık ve ölümlerinde yardım yapmak üzere, kurulmuş bulunan sandıklar tarafından ödenen emekli, malûliyet, dul ve yetim aylıkları (söz konusu ödenen aylıkların toplamı, en yüksek devlet memuruna ödenen en yüksek ödeme tutarından fazla ise aradaki fark ücret olarak vergiye tabi tutulur);

b) Evvelce yapılmış veya gelecekte yapılacak hizmetler karşılığında verilen para ve ayınlarla sağlanan diğer menfaatler;

c) TBMM, il genel meclisi ve belediye meclisi üyeleri ile özel kanunlarına veya idari kararlara göre kurulan daimi veya geçici bütün komisyonların üyelerine ve yukarıda sayılanlara benzeyen diğer kimselere bu sıfatları dolayısıyla ödenen veya sağlanan para, ayın ve menfaatler;

d) Yönetim ve denetim kurulları başkanı ve üyeleriyle tasfiye memurlarına bu sıfatları dolayısıyla ödenen veya sağlanan para, ayın ve menfaatler;

e) Bilirkişilere, resmî arabuluculara, eksperlere, spor hakemlerine ve her türlü yarışma jürisi üyelerine ödenen veya sağlanan para, ayın ve menfaatler; Sporculara transfer ücreti veya sair adlarla yapılan ödemeler ve sağlanan menfaatler.

⁴¹ Gelirin elde edilmesinde "tahakkuk, hukuki tasarruf, ekonomik tasarruf ve fiili tasarruf" olmak dört safha vardır ve elde etmede esas ve temel ölçü, "hukuki ve ekonomik tasarruftur". Doktrinde hukuki tasarrufun doğması ile, ekonomik tasarrufun da doğduğu kabul edilmektedir. Bunun sebebi, gelirin sahibinin emrine amade kılınmasını ifade eden "ekonomik tasarruf" anının tespitinin güç olmasıdır. Bu açıdan tespiti daha kolay olan, gelirin sahibi tarafından talep edilebilir hale gelmesi anlamına gelen "hukuki tasarruf" anında ekonomik tasarrufun da doğduğu kabul görmektedir.(Yılmaz Özbacı, Gelir Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları, Feryal Matbaacılık, Ankara: 1997, s. 519).

⁴² Yılmaz Özbacı, s. 520.; N. Semih Öz, Gelir Vergisinde Vergiyi Doğuran Olay (Elde Etme), Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara: Mart 2006, s.20.

⁴³ Yılmaz Özbacı, s.520.

⁴⁴ Aynı yönde görüş için bkz. N. Semih Öz, s. 121.

Buna karşılık, özel sektörde çalışanlar ise, ücretlerini, çalışma dönemlerinin sonunda almaktadırlar. Burada özellikle vergilemede adalet (eşitlik) ilkesi⁴⁵ bağlamında ortaya çıkan sorun, hukuksal statüye göre değişen ödeme ve elde etme zamanı farklılığıdır⁴⁶. Bu açıdan, aynı konu içine giren ücret ödemelerinin vergilendirilme zamanı farklılığı ortaya çıkarak, belli çalışan grupları için haksız bir düzenleme konusu olmaktadır. Başka bir ifadeyle, adalet ya da eşitlik ilkesine aykırı olarak, ücret geliri üzerinden eşit veya benzer durumlarda bulunan şahıslar, adı geçen vergi konusunda aynı vergi rejimine (vergilendirilme zamanı açısından) tabii tutulmamaktadırlar⁴⁷. Sonuç olarak da, ücretliler ile diğer gelir unsurlarının vergilendirilme usulü ve zamanı açısından ve aynı unsurundan (emek) elde edilen gelirler arasında da ödeme ve elde etme zamanları açılarından farklılıklar olması sebebiyle, haksızlık ve eşitlik ilkesine aykırılık söz konusudur.

2.3.2.4. Ücretlerde Matrahın Tespiti Yöntemleri : Gerçek Usul ve Diğer Ücret

2.3.2.4.1. Gerçek Usul: Gerçek Ücretler

2.3.2.4.1.1. Gerçek Ücretler ve Safi Gerçek Ücretin Tespiti

GVK'nun ücretlere ilişkin 63. maddesi "gerçek ücretler" başlığı altında, ücretin gerçek safi değerinin hesaplanması gerektiğini belirtmek suretiyle, ücretlerde matrahın "gerçek usulde" vergilendirilmesini ortaya koymaktadır. Gerçek usulde vergilendirmenin de, işveren tarafından verilen para ve ayınlarla sağlanan menfaatlerin toplamından yani gayri safi ödemelerden, maddede sayılan indirimlerin yapılması suretiyle gerçekleştirileceğini saptamaktadır. 63. madde hükmünde, gerçek safi ücrete ulaşmada, gayri safi ücretten yapılacak indirimleri maddeler halinde sıralanmıştır. Genel olarak söz konusu indirimlerin, sosyal güvenlik kurumlarına yapılan ödemelerden, belli kurum ve birliklere ödenen aidat ve primlerden, Türkiye'de kâin sigorta ve emeklilik şirketlerine ödenen katkı paylarından ve sendikalara ödenen aidatlardan oluştuğu ve bu anlamda da son derece sınırlı olduğu görülmektedir.

Bu noktada belirtilmesi gereken diğer bir indirim, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'na göre hesaplanarak işçiden kesilen "*sosyal güvenlik destekleme primi*" dir. Bu prim de ücretin gerçek safi tutarının hesaplanması sırasında indirim konusu yapılmaktadır.

GVK'nun 63. maddesinde düzenleme altına alınan ve gerçek safi ücrete ulaşmada indirilecek giderler dışında, GVK'nun çeşitli hükümlerinde düzenlenmiş olan ve safi ücret tutarının tespitinde indirim konusu yapılabilecek bir takım diğer özel durumlar da mevcuttur.

Bunlardan biri "*sakatlık indirimi*"dir ki, söz konusu indirim, verginin kişiselleştirilmesinin⁴⁸, yani mali güce göre vergilendirme ilkesinin gerçekleşmesinin en önemli örneğini teşkil etmektedir. Sakatlık indirimi, GVK'nun 31. maddesinde düzenleme altına alınmıştır. Sadece gerçek ücretlerin vergilendirilmesinde, engelli bireylerin korunması amacıyla geliştirilmiş bir müessesedir.

Gerçek safi ücrete ulaşılması için GVK'nda düzenlenen ve verginin şahsileştirilmesini sağlayan diğer önemli bir düzenleme de "*asgari geçim indirimi*"dir. GVK'nun 32. maddesi "asgari geçim indirimi" müessesesini düzenleme altına almaktadır. İndirimi uygulamak için kanunda açıklanan yüzdelere göre hesaplanan ücret tutarı, gelir vergisi tarifesinin ilk dilimine ait oranla (% 15) çarpılır. Bulunan vergi miktarı, mükellefin hesaplanan vergisinden mahsup edilir.

⁴⁵ Doktrinde "vergilemede adalet ilkesi" ile "vergilemede eşitlik ilkesinin" aynı anlamlarda kullanılmakta olduğu görülmektedir. Turhan, vergilemede eşitlik ilkesini izah ederken, "genellikle adalet prensibi diye adlandırılan bu kural, gerçekte vergi yükünün dağılımı anlamında 'adalet- equity' değil, iktisadi anlamda bir "eşitlik- equality"nin gerçekleşmesini amaçlar" ifadelerini kullanmıştır (Saliñ Turhan, s. 293.). Kumrulu eşitlik ilkesinin kamu maliyesi açısından anlamının, vergi kanunları önünde eşitlik olduğunu ve bunu gerçekleştiren maliye disiplini ilkesinin de "vergi adaleti" olduğunu belirttikten sonra, "vergi adaleti"nin, tüm kişilerin toplam kamu yükümlerine, kendi ödeme güçleri ölçüsünde katılmalarını amaçlayan bir ilke olduğunu da ifade etmiştir. Devamında, "eşit durumdakilerin eşit vergi yükümlüne tabii olması" şeklinde de nitelenebilecek vergide eşitlik ilkesi incelendiğinde, biri hukuki, diğersinin de mali olmak üzere iki yönünün bulunduğu görüleceğini; eşitlik ilkesinin hukuki yönünün 'vergi kanunu önünde eşitlik'i ifade ettiğini; mali yönünün ise, 'ödeme gücünde eşitliği' ifade ettiğini vurgulamaktadır (Ahmet Kumrulu, "Vergi Hukukunun Birkısım Anayasal Temelleri", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, <http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-1979-36-01-04-Kumrulu.pdf>, s156.).

⁴⁶ Nihal Saban, s.334.

⁴⁷ Fritz Neumark(1), s.129.

Neumark, Vergilemede eşitlik ilkesini şu şekilde izah etmiştir: "Eşitlik Prensibine göre herhangi bir vergiyi ödemekle mükellef olan ve vergi bakımından önemli eşit veya benzer durumlarda bulunan şahıslar, adı geçen vergi konusunda aynı vergi rejimine tabii tutulmaktadırlar; bunun mantıkî bir neticesi olarak ortaya eşit olmayan durumlarda bulunan şahısların eşit olmayan muameleler görmeleri prensibi çıkar."

⁴⁸ Veysi Seviğ (1), "Mali Güce Göre Vergilendirme", 15.12.2011, <http://www.bumindogrusoz.com/m.aspx?id=681>, s.3.

Bunların dışında, GVK'nun 89. maddesi, ücretlerin gerçek safi gelirinin tespitinde gelir vergisi beyannamesinde bildirilen gelirlerden indirim konusu yapılabilecek bir takım ödemeleri düzenleme altına almıştır. Sözü geçen ödemeler, ücretli bakımından "elde edilmiş gelir" in vergilendirilmesini yani verginin mali güçle orantılı olması ilkesini⁴⁹ hayata geçiren ve verginin kişiselleşmesini sağlayan düzenlemeler mahiyetindedir. 89. maddede düzenleme altına alınan, özetle ücretlinin kendisi, eşi ve küçük çocuklarına ilişkin eğitim ve sağlık harcamalarının beyan edilen gelirin % 10'unu aşmayan kısmı ile, genel olarak kamu kurumu niteliğindeki birimlere yapılan her türlü nakdî ve aynî bağış ve yardımların tamamı beyannamede bildirilen gelirlerden indirim konusu yapılabilmektedir.

Gerçek safi ücrete ulaşmada, gayri safi ücretten, GVK md. 63 kapsamında yapılacak indirimlerin, sınırlı konu ve sayıda düzenlenmiş olduğunu görmekteyiz. Söz konusu indirimlerin, gelirin elde edilmesi için yapılan giderleri tam anlamıyla karşılamadığı kanısındayız⁵⁰. Bu bağlamda ücret gelirleri için kabul edilen "safı ücret" kavramının diğer gelir unsurlarındaki safı kazanç kavramından farklılık arz etmekte olduğunu söyleyebiliriz. Bu şekilde dar kapsamlı bir indirim mekanizması düzenlenmesi ile, ücretlilerin gerçek safi gelirine ulaşılması, özellikle serbest meslek erbaplarına tanınan indirimler ile kıyaslandığında, oldukça zor görünmekle birlikte, vergilemenin en temel ilkelerinden olan, eşitlik (adalet) ilkesini de ihlâl etmektedir. Zira daha evvel de ifade edilmeye çalışıldığı üzere, vergilemede eşitlik ilkesinin mali yönü, ödeme gücüne, yani mali güce ilişkindir. Ayrıntıları aşağıda izah edildiği üzere, mali güce uygun vergilendirme yapılabilmesi için, ücretlilerin (mükelleflerin) ekonomik ve kişisel durumlarını dikkate alan bir vergilendirmenin yapılması esastır⁵¹. Başka bir anlatımla, bu ilkenin uygulanabilmesi için verginin kişiselleştirilmesi⁵², yani mükelleflerin vergi dolayısıyla katlanacakları özlük özverinin en düşük düzeye indirilmesi⁵³ gerekmektedir. Üstelik Anayasa Mahkemesinin bu konuda ve aynı yönde kararları mevcuttur⁵⁴. Oysaki ücretlilerin vergilendirilmesinde karşımıza çıkan önemli sorunlardan birisi, bu konuda hukuki düzenlemenin yetersizliğidir. Başka bir deyişle, ücretlilerin gerçek safi gelirlerine ulaşılırken, sakatlık indirimi ve asgari geçim indirimi dışında, ücretlinin şahsına veya bakmakla yükümlü olduğu kişilere ait ve mesleklerinin icrası için yapılan giderlerin kanun hükümlerinde yer alması gerekmektedir. Ücretlilerin vergilendirilmesi açısından sorun teşkil ettiğini düşündüğümüz "mali güce (ödeme gücüne) göre vergilendirme" ilkesi ve bu ilkenin sonuçlarına ilişkin aşağıda izah etmeye çalıştığımız teorik ayrıntıların, ücretlilerin vergilendirme tekniği açısından vergi kanunlarında dikkate alınması gerekmektedir.

Neumark "Gelir Vergisi-Teori, Tarihçe, Pratik" adlı eserinde, ticarî olmayan gelirlerin (emek geliri: ücretler gibi) hesabı sırasında, gayri safi gelirden indirilebilecek olan "iktisap masrafları"nın tayini hususunda büyük bir anlaşmazlığın mevcut olmadığını vurguladıktan sonra, ücretler bakımından da tartışmalı bir durum olmadığını, örneğin meskenden işyerine kadar nakil masraflarının, meslekî faaliyetin icrası için gerekli olan elbise masraflarının, belli bir dereceye kadar da hayat sigortası primlerinin iktisap masrafı olarak kabul edilmekte olduğunu, 1946 yılında yazdığı eserinde dile getirmiştir⁵⁵. İleriki bölümlerde izah edildiği üzere, pek çok ülke uygulamasında bu indirimlerin kanunlarda yer aldığı görülmektedir. Oysaki yürürlükteki GVK'da, ücretlerin gerçek safi tutarının hesabında 1946 yılında dahi üzerinde mutabakatın olduğu gider unsurlarının hâlâ yer almadığı farkedilmektedir.

Yukarıda da belirttiğimiz üzere, gerçek ücretin, başka bir ifadeyle gerçekten "elde edilmiş gelir" in vergilendirilmesi, verginin mali güçle orantılı olması ilkesinin bir gereği ve emridir⁵⁶. Maliye doktrininde, gelir vergisi matrahının tespitinde verginin mali güçle orantılı olması ilkesinin iki temel alt ilkeyi, "objektif safılık ilkesi" ve "subjektif safılık ilkesi"ni ortaya koyduğu, genel kabul görmüş bir husustur. Objektif safılık ilkesi, gayri safi gelirden safi gelire geçişi düzenleyen bir ilkedir. İlkenin iki alt sonucu bulunmaktadır: (1) gelirin elde edilmesi için yapılan giderler, elde edilen gayri safi gelirden indirilecek, (2) eğer hâlâ arta kalan miktar varsa, bu da ya aynı dönemin pozitif gelirlerinden (zarar dengelemesi), ya gelecek yılların gelirlerinden (ileriye doğru zarar mahsubu), ya da geçmiş yılların gelirlerinde (geçmişe dönük zarar mahsubu) mahsup edilecektir. Bu ikinci durum, ön koşul olarak verginin mali güçle orantılı olmasının başka bir alt ilkesini gündeme getirmektedir ki, bu da "toplama ilkesi"dir. Yukarıda izah edildiği üzere, toplama ilkesine göre, mali güce ulaşmak için, öncelikle elde edilen tüm gelirlerin toplanması gerekmektedir.

⁴⁹ Funda Başaran Yavaşlar, s.49.

⁵⁰ Öncel- Kumrulu- Çağan benzer şekilde, GVK'nın 63. maddesinde sayılan gider kalemlerini "itibarî indirimler" olarak nitelemekte; bu indirimlerin, ücret gelirlerinin niteliğinden kaynaklandığını ve bu uygulama şekliyle ücretlerdeki gerçek usulü gelirin temel niteliklerinden olan safı gelir kavramından uzaklaştırmakta olduğunu, bu sebeple de ücretlerin gerçek usulde vergilendirilmesinin, bir tür "gerçek usul benzeri" bir yöntem olarak düşünülebileceğini belirtmişlerdir (Muallâ Öncel, Ahmet Kumrulu ve Nami Çağan, s.290.).

⁵¹ Benzer görüşler için bkz. Funda Başaran Yavaşlar, s.67., Nami Çağan, Vergilendirme Yetkisi, İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınları, 1982, s.192.

⁵² "Kişiselleştirme" ifadesi için bkz. Veysi Seviğ (1), s.3

⁵³ S. Ateş Oktar, Vergi Hukuku, Gözden Geçirilmiş ve Güncelleştirilmiş 5. Baskı, İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2010, s.15.

⁵⁴ Anayasa Mahkemesi'nin E.2006/95, K.2009/144 ve T. 15.12.2009 Kararı; Anayasa Mahkemesi'nin E.1999/51, K.2001/63 ve T.29.03.2002 Kararı; Anayasa Mahkemesi'nin E.1995/6, K.1995/29 ve R.G. T-Sayı: 10.02.1996- 22550 Kararı.

⁵⁵ F. Neumark(2), s.27-28.

⁵⁶ Funda Başaran Yavaşlar, s.49.

Burada gelirin elde edilmesi için yapılan giderden kastedilen ise, gelir ile gider arasında nedensellik bağına varlığıdır. Buna göre, giderin yapılmasının nedeni gelirin elde edilmesi ise, nedensellik bağı gerçekleşmiş demektir. Türk GVK'nun 1/2. maddesi ve 2/2. maddesinde "kazanç ve iratların safi tutarı"nın dikkate alınması emredilmek suretiyle kanunen öngörülmüş olan bu ilke, GVK'nun gelir unsurlarının, özellikle de ücret gelirlerinin safi tutarının hesaplanmasına ilişkin düzenlemelerinde yeterli şekilde gözetilmemiştir⁵⁷.

Ücrete ilişkin GVK'nun 63. maddesi, gayri safi ödemelerden, maddede belirtilen indirimlerin yapılması suretiyle, gerçek safi değere ulaşılacağı ve gerçek safi değer üzerinden vergilendirmenin yapılacağını düzenlemek, ve yine "zararların kârlara takas ve mahsubu" başlığını taşıyan 88. maddesi ile zararların, diğer kazanç ve iratlardan indirilmesi, indirilemeyen kısımların ise müteakip yılların gelirlerinden indirilmesini düzenlemek suretiyle, verginin mali güçle orantılı olması ilkesinin alt temel ilkesi olan objektif safilik ilkesine uygun yasal yapının, görünürde mevcut olduğunu söyleyebiliriz. Ancak ayrıntılara girildiğinde, ücretliler açısından indirimlerin, gerçek mali güce (ödeme gücüne) ulaşmada yetersiz olduğu anlaşılmaktadır⁵⁸.

Verginin mali güçle orantılı olması ilkesinin diğer bir alt unsuru da "subjektif safilik ilkesidir". İlke gereğince, mükellefin kendisi ve bakmakla yükümlü olduğu kişiler için yapmak zorunda olduğu giderlerin matrahtan indirilmesi gerekmektedir. İnsan hayatına yakışır bir yaşamın sürdürülebilmesi için gerekli olan asgari meblağın (asgari yaşam haddinin) herhangi bir mali gücü sağlamadığı gerekçesiyle vergi dışı bırakılması gerektiği genel kabul görmektedir. Aynı zamanda Anayasamızda güvence altına alınan "maddi ve manevi varlığın korunması (A. md.5, md17/1) ile sosyal devlet ilkesinin de (A. md.2) bir emri olan, asgari yaşam haddinin vergi dışı bırakılması, maliye doktrininin de "en az geçim indirim esası (ya da asgari geçim indirimi)" şeklinde ifadesini bulmaktadır. Oysa ki, mevcut hukuki yapıda gelirin elde edilmesiyle nedensellik bağı içinde olan pek çok giderin dikkate alınması yasaklanmıştır [Bkz. GVK md.85- Gelirin Toplanması ve Beyanı (toplama ilkesi), GVK md. 88- Zararların Kârlara Takas ve Mahsubu (zarar mahsubu)]⁵⁹. Buna karşılık, asgari yaşam haddinin sadece eğitim ve sağlık harcamalarıyla bağlantılı kısmını ve sadece belli bir miktara kadar dikkate alan Türk Vergi Sisteminde (GVK md.89, b.5) subjektif safilik ilkesi bakımından yetersizlik söz konusudur⁶⁰.

2.3.2.4.1.2. Gerçek Usule Tabi Ücretlerin Vergilendirilme Esasları

Gerçek usule tabi ücretlerin vergilendirilmesinde iki yöntem söz konusudur. Bunlardan ilki, işveren tarafından ücretten "tevkifat (vergi kesintisi)" yapılması, diğeri ücretin "yıllık beyanname" ile beyan edilmesidir.

a. Tevkifat Yoluyla Vergilendirme Yöntemi

Ücretin ödenmesi sırasında sorumlular tarafından verginin kesilerek vergi dairelerine yatırılmasına tevkifat (kesinti) yöntemi denilmektedir⁶¹. Genel kural gereği, gerçek usule tabi ücretler tevkifat yöntemiyle vergilendirilmekte ve vergilendirme tevkifatla tamamlanmaktadır⁶². Dolayısıyla yapılan kesinti, nihai vergilendirme anlamına gelmektedir⁶³. Bu durumun yasal dayanağını, GVK'nun 86. maddesinde görmek mümkündür. Sözü geçen 86/1-b madde uyarınca, "tek işverenden alınmış ve tevkif suretiyle vergilendirilmiş ücretler ve yine birden fazla işverenden alınan ücretlerde, birden sonraki işverenden aldıkları ücretlerinin toplamı, 103. maddede yazılı tarifenen ikinci gelir diliminde yer alan tutarı (2012 yılı için 25.000 TL⁶⁴) aşmayan ücretlilerin, tamamı tevkif suretiyle vergilendirilmiş ücretleri" için yıllık beyanname verilmeyeceği belirtilmek suretiyle, söz konusu tevkifatın nihai vergilendirme olduğu açıkça ortaya koyulmaktadır.

GVK'nın 94. madde başlığı "vergi tevkifatı" olup, ilk fıkrasında, maddede sayılan kamu veya özel kurum veya kuruluşlar, dernek veya vakıflar ve diğer gerçek ve tüzel kişilerin, nakden veya hesaben ödeme (avans olarak yapılanlar dahil) yaptıkları esnada, tevkifat yapmaya mecbur oldukları belirtilmiştir.

⁵⁷ Aynı yönde görüş için bkz. Funda Başaran Yavaşlar, s.50.

⁵⁸ Aynı yönde görüş için bkz. Muallâ Öncel, Ahmet Kumrulu ve Nami Çağan, s.290

⁵⁹ Bkz. GVK md.85-Gelirin Toplanması ve Beyanı (Toplama İlkesi), GVK md. 88-Zararların Kârlara Takas ve Mahsubu (Zarar Mahsubu), Funda Başaran Yavaşlar, s.51.

⁶⁰ Aynı yönde görüş için bkz. Funda Başaran Yavaşlar, s.52.

⁶¹ Gelir İdaresi Başkanlığı, Ücret Kazançları Vergi Rehberi (Mart 2011), s.9.

⁶² Aynı yönde görüş için bkz. Muallâ Öncel, Ahmet Kumrulu ve Nami Çağan, s.292.; Veysi Seviğ (2), "Kesinti Suretiyle Vergilendirme Çağdaş Bir Uygulama Değildir", Prof.Dr. Adnan Tezel Günleri: Vergi Hukuku, Feridun Yenisey ve Gülsen Güneş (Ed.), İstanbul: Arıkan Basım Yayım Dağıtım Ltd.Şti., 14-15 Ocak 2004, s.58., Muallâ Öncel, Ahmet Kumrulu ve Nami Çağan, s.292.

⁶³ Veysi Seviğ (2),s.292.,DPT Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Vergi Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara: 2001, DPT:2597,ÖİK:608, <http://ekutup.dpt.gov.tr/vergi/oik608.pdf>, s.27.

⁶⁴ 280 Seri No'lu Gelir Vergisi Genel Tebliği, 28154 S. ve 26.12.2011 T. RG'de yayımlanmıştır.

Maddenin devamında ise, tevkifata tabi tutulması gereken ödemelerden birisi de, "hizmet erbabına ödenen ücretler ile 61. maddede yazılı olup, ücret sayılan ödemeler (istisnadan faydalananlar hariç)" olarak belirtilmiştir. Sözü geçen ücret veya ödemelerin nakden veya hesaben yapıldığı esnada, GVK'nın 103. maddesindeki tarifede yer alan tutar ve oranlara göre hesaplanarak vergi kesintisi yapılması gerektiği açıklanmıştır. Verginin de yine GVK'nın 104. maddesinde yer alan "Yıllık gelir vergisi, vergiye tabi gelirlerin yıllık toplamından 31. maddedeki (sakatlık indirimi) indirimler düşüldükten sonra 103. maddedeki nispetler uygulanmak suretiyle hesaplanır." ifadesine istinaden hesaplanması gerektiğinin altı çizilmiştir.

Uygulamada ve teoride ücretlerin tevkifat yöntemi ile vergilendirilmesinin ortaya çıkardığı sakınca ve aksaklıklar şu şekilde izah edilebilir⁶⁵:

Tevkifat suretiyle yapılan vergilendirmenin nihai vergilendirme şekline dönüşmesi halinde, tevkifat konusu ücreti elde eden ücretlilerin vergi idaresi ile ilişkisi kesilmekte, bu durum da ücretliler açısından vergi psikolojisi ve bilincinin oluşturulmasına, vergi ödevinin ulusal nitelikte bir görev olduğu bilincinin yerleşmesine engel oluşturmaktadır.

Yine tevkifat yoluyla vergilendirme yönteminin altındaki temel düşünce, verimliliğin ve iş yükünün azaltılması olmasına rağmen, tevkifat yönteminin vergi sisteminde kayıt dışılığı arttırdığı genel kabul gören bir gerçektir. Nitekim bu konuda, Devlet Planlama Teşkilatı tarafından yayımlanan "*Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Kayıtdışı Ekonomi Özel İhtisas Komisyonu Raporu*"nda, Türkiye'de kayıtdışılığa, dolayısıyla vergi kayıp ve kaçığına sebep olan ve önlenmesinde denetimi etkisiz kılan en önemli unsurlardan birisinin, belge düzeninin sağlıklı çalışmaması olduğu belirtildikten sonra, belge ve kayıt düzeninin sağlıklı çalışmasını sağlamak amacıyla alınması gereken önlemler arasında, "*Türkiye'de ücretli ücretsiz bütün gelir elde eden kesimlerin beyannameli mükellef haline* getirilmesi gerektiği, bu kesimlerin tüm masrafları için belge alınmasının teşvik edilmesinin şart olduğu" vurgulanmaktadır⁶⁶.

Bir diğer sorun da, tevkif edilen vergi, işveren tarafından, tevkifatın yapıldığı ayı izleyen ayın yirmi üçüncü günü mesai saati bitimine kadar beyan edilmekte ve yirmi altıncı gücü mesai saati bitimine kadar ödenmektedir. Bu da, ücretlinin geliri üzerinden yapılan vergi tevkifatı sebebiyle, ücretlinin kendisinden tevkifat suretiyle alınmış verginin 'finansman yükü' ile karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır. Bir başka anlatımla, kendisinden tevkifat yapılan ücretlinin eline, kesinti miktarı kadar eksik bir ödeme (pay) geçerken, başka bir gelir konusunu elde eden kişi, kesintisiz olarak almış bulunduğu gelirini genel beyan döneminde bildirerek, elde etme ve beyan etme süresi kadar bir mali olanağı kullanma hakkına sahip olmaktadır. Bu da sonuçta, ücret geliri elde eden şahısların, diğer mükellefler karşısında bütün şartlar aynı olmasına rağmen, eşit olmayan bir muamele ile karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır. Yukarıda da ifade edilmeye çalışıldığı gibi, üstelik vergisi kaynakta kesilmeyen (tevkif edilmeyen) mükellefler, ücretlilere nazaran daha fazla ve/veya uzun bir zaman vergi kontrolünden saklanma imkânına da sahip olmaktadır⁶⁷.

Yine kaynakta kesme yönteminde, verginin ve/veya matrahın hesaplanmasında, yükümlünün kişisel durumu göz önünde bulundurulmak suretiyle yapılan hesaplamada, gerekli avantajların tam olarak ele alınması da gerçekleştirilememektedir. Kanımızca, hakça bir hesaplama ancak, kaynakta kesme yönteminin bir ön-tarh yöntemi olarak kullanılması ve dolayısıyla da gelirlerin toplanması (birleştirilmesi) ilkesinin uygulanması ile mümkün olabilecektir⁶⁸.

Bütün bu sakınca ve aksaklıkların giderilmesini sağlayacak bir sistemin oluşturulması, gelir vergisi hasılatı dikkate alındığında, toplam vergi hasılatının önemli bir bölümünün tevkifata dayalı olduğu ve üstelik bu tevkifatın önemli bir bölümünün de ücretlilerden yapılan tevkifattan oluştuğu göz önüne alındığında şart görünmektedir⁶⁹. Vergilendirme tekniğinin sadece gelir getirici amaca yani mali amaca yönelmiş olması, başka bir anlatımla, vergi adaleti ilkesinin göz ardı edilmesi bu sonucu doğurmaktadır. Nitekim vergi politikalarının temel amacı, mükellef haklarına saygılı, vergi kayıp ve kaçığı azaltan, mali güce göre vergilendirme ilkesine uygun şekilde vergi yükünün adil ve dengeli dağıtımını gözetken, kamu giderlerini karşılarken iktisadi etkinliği bozmayan bir vergi sistemine ulaşmaktır⁷⁰.

⁶⁵ Söz konusu aksaklıklara yönelik açıklamalar için Veysi Seviğ (2), s.58-59-60'dan faydalanılmıştır.

⁶⁶ DPT Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara:2001, DPT:2603- ÖİK:614, <http://www.kayitdisiekonomi.com/files/oik614.pdf>.

⁶⁷ Fritz Neumark(1), s.111.

⁶⁸ Aynı yönde görüş için bkz. Ahmet Bumin Doğrusöz, s.34.

⁶⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Yunus Demirli, "Vergi Reformları ve Türkiye'de Gelir Üzerinden Alınan Vergiler Açısından Değerlendirme", Ankara: Temmuz 2011, Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayın No:2011/412, <http://www.sgb.gov.tr/Yayinlar2011-412%20Yrd.Do%C3%A7.Dr.%20Yunus%20Demirli.pdf>, s.40.

⁷⁰ Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), s.64 (26125 S. ve 01.07.2006 (mükerrer) RG.)

Tablo 1

TABLO 11: Muhtasar Beyanname 2010 Dönemi Gelir Türlerine Göre Dağılımı (I)					
KOD	AÇIKLAMA	SAYI	%	KESİNTİ	%
011	Asgari Ücretli (GVK Md. 94/1)	4.738.433	24,99	5.038.594.016,99	12,03
012	Diğer Ücretler ile Ücret Sayılan Ödemeler (GVK Md. 94/1)	2.025.342	10,68	22.649.494.635,58	54,10

Yukarıdaki tablodan da görüleceği üzere⁷¹, 2010 yılı vergilendirme döneminde muhtasar beyanname aracılığı ile beyan edilen gelir vergisi kesintisi sonuçlarına bakıldığında, muhtasar beyannamelerde beyan edilen gelirin % 66,13'ü (54,10+12,03) ücretlilerden yapılan kesintilerden oluşmaktadır. Bu da tevkifat yönteminin önemli bir kısmının ücretliler üzerinden elde edildiği, gelir vergisi kesintisi ifade edildiği vakit, ücretlilerden elde edilen gelirler olarak algılanmanın yanlış olmayacağını net bir şekilde göstermektedir.

Dar mükellef gerçek kişilerin, tevkif suretiyle vergilendirilmiş ücret gelirleri için beyanname vermeyeceklerdir. Bu uygulamada, ücret tutarının ve işveren sayısının bir önemi bulunmamaktadır. Yani dar mükellef ücretlilerin gelirleri de kural olarak, tevkifat yöntemi ile vergilendirilmektedir. Bunun için hizmetin Türkiye'de ifa edilmesi veya Türkiye'de değerlendirilmesi koşulu aranmaktadır (GVK md.7/3,a-b)⁷².

b. Yıllık Beyanname ile Beyan Yöntemi

GVK'nun 85.maddesine göre beyanı gereken gelirlerin yıllık beyannameye toplanması zorunludur. Nitekim gelir vergisinin subjektif bir vergi olması, vergilendirme sırasında yükümlünün kişisel durumunu bir bütün olarak ele alan tekniklerin uygulanmasını gerektirmektedir. Bu nedenle gerçek ödeme gücünü kavramaya yönelik üniter gelir vergisi sisteminde toplama yapılması sistemin zorunlu sonucudur (toplama ilkesi)⁷³. Kural böyleyken, GVK'nun 86. maddesinde "toplama yapılmayan haller" başlığı altında, toplama ilkesinin istisnalarını belirlemiştir. Dolayısıyla istisna kapsamında olan ve yukarıda belirttiğimiz bu gelirler için yıllık beyanname verilmemekte, diğer gelirler için beyanname verilmesi halinde dahi bu gelirler beyannameye dahil edilmemektedir. Ancak sözü geçen madde hükmünün mefhumu muhalifinden, bazı şartları haiz ücret gelirleri için yıllık beyanname verilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Bu düzenleme bağlamında, birden fazla işverenden ücret alınması halinde, birden sonraki işverenden alınan ücretlerinin toplamı, 103. maddede yazılı tarifenin ikinci gelir diliminde yer alan tutarı (25.000 TL'yi) aşmayan ücretlilerin, tamamı tevkif suretiyle vergilendirilmiş ücretleri için yıllık gelir vergisi beyanname verilmesi gerekmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, yıllık beyanname hesaplanan vergiden, tevkifat usulüyle ödenmiş vergilerin mahsup edileceğidir. Buradaki önemli nokta ise, yıl içinde ödenen ücret üzerinden kesilen gelir vergisinin asgari geçim indirimi düşülmeden önceki tutarının mahsup edileceğidir⁷⁴.

Gerçek safi ücret geliri, yani matrah belirlendikten sonra, matrahın yukarıdaki bölümlerde belirtilen GVK md. 103'de yer alan tutarlara tekabül eden oranlar ile çarpılması suretiyle gelir vergisi hesaplanmış olmaktadır. Tarifede yer alan tutar ve oranlara bakıldığında, birinci ve ikinci gelir dilimindeki tutar ve oranların, hem ücret gelirleri hem de diğer gelir unsurları açısından aynı olduğu görülmektedir. Üçüncü ve dördüncü gelir dilimindeki tutarlar bakımından, ücret gelirleri lehine bir düzenleme getirilmiş, ücret gelirlerinin diğer gelir unsurlarına nazaran daha yüksek tutarları için, aynı oran uygulaması benimsenmiştir. Bu tür bir benimseme elbette, ücret gelirlerinin diğer gelir unsurlarına göre salt emeğe dayalı olarak elde edilen gelir niteliğinde olması, diğer üretim faktörlerine göre getirisinin daha düşük olması⁷⁵ ve vergi baskısının yüksekliği nedeniyle, özellikle ücret geliri elde edenlerin ekonomik durumları ile vergi oranları arasında doğrudan bir bağlantı kurulması ve ücretlilerden vergi alınırken mali gücün göz ardı edilmemesi gerektiğinin doğal olarak sonucudur. Ancak aynı düşünce tarzının özellikle ilk iki gelir dilimine giren tutarlar için de uygulanması gerektiği kanaatindeyiz. Üstelik ilk iki dilime giren tutarlar düşük gelir gruplarına yönelik olduğundan, özellikle bu gelir gruplarının lehine düzenlemelere yer verilmesi daha da önemli bir hâl almaktadır. Bu bağlamda diyebiliriz ki, mali güce göre vergilendirmenin en önemli göstergelerinden birisi olan ve emekten sağlanan gelirin, sermaye gelirlerine kıyasla korunmaya ihtiyaç göstermesi düşüncesinden hareketle⁷⁶, emek gelirlerinden servet ve sermaye gelirlerine kıyasla daha düşük oranda vergi alınması anlamına gelen "ayırma kuramı", GVK'da tam olarak uygulanamamaktadır. Dolayısıyla mali güce göre vergilendirme ilkesi ücret gelirleri açısından tam olarak, bu anlamda da sağlanamadığından vergi adaletinin gerçekleşmesinden uzaklaşmış olmaktadır⁷⁷. Nitekim Anayasa'nın 73. maddesindeki 'mali güç' ilkesi ile 55. maddesindeki 'adaletli bir ücret elde etme' ilkesi bir arada değerlendirildiğinde, ücret gelirlerinin ücret dışında elde edilen gelirler ile aynı oranda vergiye tabi tutulması "adalet ilkesini" zedelemektedir⁷⁸.

⁷¹ Gelir İdaresi Başkanlığı, Faaliyet Raporu 2010, Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı, Ankara, 2010, s.103, http://www.gib.gov.tr/fileadmin/faaliyetraporlari/2010/Faaliyet_raporu_2010.pdf, 15.02.2012.

⁷² Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürlüğü Gelir Vergisi Sirküleri/16, GVK-16/2004-8/Gelirin toplanması ve beyanı-1 sayı ve 11.02.2004 T. sirküler, <http://www.gib.gov.tr/index.php?id=1028>.

⁷³ Muallâ Öncel, Ahmet Kumrulu ve Nami Çağan, s.319.

⁷⁴ Gelir İdaresi Başkanlığı, Ücret Kazançları Vergi Rehberi (Mart 2011), s.9.

⁷⁵ Bunun sebebi, emek faktörünün hastalanabilmesi, sakatlanabilmesi, işten çıkarılabilmesi veya kriz gibi bir ortamda ekonomik nedenlerden ötürü işsiz kalabilmesidir. Tüm bu durumlar emeğin vergilendirilmesinde gelir vergisine, diğer gelirler unsurlarına göre bir ayrıcalık verilmesini gerektirmektedir (Murat Aydın ve Timur Türgay, "Yoksullukla Mücadelede Vergi Politikası ve Türkiye", Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi, Y.2011, C.16, S.1,s.249-274, s.261).

⁷⁶ F. Neumark(2), s.154.

⁷⁷ Ümit Süleyman Üstün, "Anayasa Mahkemesinin Ücret Gelirlerine İlişkin Gelir Vergisi Tarifesi İptal Kararı ve Değerlendirilmesi", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.XIV, Y.2010, Sa.2, s.599 ve s. 603.

⁷⁸ Anayasa Mahkemesi'nin E.2006/95, K.2009/144 ve T. 15.12.2009 Kararı; Bunin Doğrusöz, "Ücretlerin Vergilendirilmesinin Esasları", 11.01.2010, <http://bumindogrusoz.com/m.aspx?id=487>.

2.3.2.4.2. Diğer Ücretler

GVK bir kısım ücretlerde de matrahın saptanması konusunda gerçek usulden ayrılarak, gelirin gerçek, elde edilmiş safi tutarı üzerinden vergilendirilmesi ilkelerinden sapmaktadır. Ücrete ilişkin bu özellikli durum GVK'nun 64. md. de düzenlenmiştir. Madde hükmünde sayılan ücretlilerin⁷⁹ gelirleri, takvim yılı başında geçerli olan ve sanayi kesiminde çalışan 16 yaşından büyük işçiler için uygulanan asgari ücretin yıllık brüt tutarının % 25'i olarak kabul edilecektir. Görüldüğü üzere, ücretlerin tespitinde götürü bir yöntem uygulama alanı bulmaktadır. GVK ayrıca 'diğer ücretler' için yıllık beyanname verilmeyeceğini diğer gelirler nedeniyle beyanname verilmesi halinde de bunların beyannameye de dahil edilmeyeceğini hüküm altına almıştır. Ayrıca diğer ücretler kapsamındaki ücretlerin vergi ödeyebilmeleri için Vergi Usul Kanunu'nun (VUK) 247. maddesine göre "vergi karnesi" almaları gerekmektedir⁸⁰.

3. SEÇİLMİŞ ÜLKELERDE ÜCRETİLERİN VERGİLENDİRİLME ESASLARI

3.1. Amerika Birleşik Devletleri

Federal devlet yapısında örgütlenen Amerika Birleşik Devletleri'nde eyaletler arası farklılıklar olmakla birlikte, ayrıca federal devlet tarafından tahsil edilen bir gelir vergisi bulunmaktadır. Herkesin beyanname verdiği sistemde öncelikle, mükellefin gelirini oluşturan unsurların toplanması ile brüt gelir elde edilmekte (all income), bu gelirden verginin konusuna girmeyen gelirler (istisna ve muafiyetler) çıkarılmakta (gross income), daha sonra bulunan rakamdan da belirli kalemler (certain items) belirli sınırlamalar dahilinde indirim konusu yapılmakta ve ayarlanmış hesaplanan gelir (adjusted gross income) tutarına ulaşılmaktadır. Bu tutardan da kanunen belirlenmiş belirli kalemler indirim konusu yapılabilmektedir. Sonuçta matraha ulaşılarak (taxable income), vergi oranlarının uygulanmasıyla ödenecek vergiye ulaşılmış olunmaktadır⁸¹.

Ücretlilerin de beyanname verdiği sistemde; ücretliler, işverenleri tarafından kendilerinden yapılan tevkifatları (kesintileri) hesapladıkları vergiden mahsup edebilmektedirler. Diğer yandan gayri safi gelirden matraha ulaşırken beyanname üzerinde kazançlarından düşebilecekleri harcamalar ise şunlardan oluşmaktadır⁸²: "*Ticarî ve işle ilgili giderler* (trade and business deductions), *çalışanlara yönelik bazı ticari ve iş giderleri* (örneğin; mesleki eğitim ve yetiştirme giderleri, sanatta faaliyet gösterenlerin giderleri, ordu personelinin bazı giderleri, ilköğretim öğretmenlerinin bazı giderleri gibi), *emlak alım-satım ya da takas zararları* (losses from sale or exchange of property), *kiralama işlemleri ve gayrimaddi haklara yönelik giderler, kiracıların yapmış olduğu giderler, kendi işinin sahibi olanların emeklilik, sigorta ödemeleri, emeklilik tasarruflarına yönelik ödemeler, fonlardan zamanından önce çekilen bedeller, ağaçlandırma giderleri, taşınma harcamaları, eğitim borçlanmalarına (kredi) yönelik faiz ödemeleri, yüksek öğrenim harcamaları, sağlık harcamaları*"dır.

Bu indirimler yanında '**hesaplanan gelir**'e ulaştıktan sonra konularına göre ayrılaştırılmış harcamaları (itemized deductions) da ayrıca indirmek mümkün olabilmektedir. Söz konusu harcamalar ise şunlardan ibarettir: "*tibbî ve dış tedavi harcamaları, vergiler, faiz ödemeleri, bağışlar, olağan zararlar ve hırsızlık kayıpları, çeşitli indirimler* (mesleki oda aidatları, beyanname hazırlama ücretleri gibi)". Ücretliler ayrıca sosyal güvenlik düzenlemeleri gereği *sigorta ödemesine katkıda* bulunmaktadır. Ücretlilerden hem işçi payı hem de işveren payı olarak ayrı ayrı % 6,2 sosyal güvenlik primi hesaplanmaktadır. Ayrıca bu oranlara ilave olarak *hastane sigorta bakım vergisi* (hospital insurance (medicare) tax) adı altında %1,45 oranında kesinti dikkate alınmaktadır .

Mükelleflere tanınan **ödeme gücüne** ulaşılmada dikkate alınan indirimlerden birisi, standart indirim olarak her mükellefin yararlandığı '*en az geçim indirimi*'; diğeri ise, '*kişisel muafiyet miktarı*' adı verilen indirimdir. En az geçim indirimi (standart deduction) sadece beyanname veren mükelleflerin yararlandığı bedeldir. En az geçim indirimi rakamları aşağıda tablo halinde gösterilmiştir⁸⁴:

⁷⁹ Maddede belirtilen söz konusu ücretliler : (1) Kazançları basit usulde tespit edilen ticaret erbabı yanında çalışanlar; (2) Özel hizmetlerde çalışan şoförler; (3) Özel inşaat sahiplerinin ücretle çalıştırdığı inşaat işçileri; (4) Gayri menkul sermaye iradı sahibi yanında çalışanlar; (5) Gerçek ücretlerinin tespitine imkan olmaması sebebiyle, Danıştayın müsbet mütelaasıyla, Maliye Bakanlığınca bu kapsama alınanlar.

⁸⁰ GVK'nun 108. md. göre, gelir vergisinde vergilendirme dönemi geçmiş takvim yılı olarak belirlenmiş olsa da, GVK'nın 118. md.de diğer ücretler için ayrı bir düzenleme ile, vergilendirme dönemi, hizmetin ifa olunduğu takvim yılı olarak tespit edilmiştir.

⁸¹ Kişilerin medeni durumu, sahip oldukları çocuk sayısı, bakmakla yükümlü oldukları kişilerin sayısı ve bunlara yönelik harcamalara göre matrahın (taxable income) belirlendiği sistemde, ayrıca dikkate alınması gereken iki uygulama daha bulunmaktadır: 'Kullanılabilir gelir'in vergilendirildiği sistemde, herkesin yararlanabildiği 'asgari geçim indirimi' olarak uygulanan standart bir indirim (standart deduction), hesaplamalarda kullanılmaktadır. İkinci uygulama ise, yine herkese yönelik kişisel muafiyet miktarlarıdır (personal exemption). Her iki uygulama da 'ayarlanmış matrah (adjusted gross income)' rakamına ulaşıldıktan sonra, indirim konusu yapılmaktadır. Gelir Vergisi Kanunu (Internal Revenue Code) uyarınca, gelir tanımlanmış ancak katalog şeklinde çeşitli gelir unsurları sıralanmıştır. Gelirin tanımlanmasında safi (net) artış teorisinin farklı bir hali olarak kabul edilen "haig-simons" gelir tanımı dikkate alınmıştır. Diğer yandan gelirin tanımlanmasında meydana gelen matrah boşluklarını doldurmak için alternatif 'asgari vergi uygulaması'nın (alternative minimum tax) getirilmiş olduğu görülmektedir. Geliri oluşturan unsurlar şunlardır: (26 USC § 61 (a)) "Hizmet gelirleri (ücret, maaş, yan ödemeler vb.), "ticari kazançlar (gross income derived from business), gayrimenkul gelirleri (gains derived from dealing in property), faiz gelirleri, kiralara, gayrimaddi haklar, kâr payları, nafaka vb. gelirler, özel sigortalardan alınan ödemeler, emekli maaşları"dır. (Joseph Bankman, Thomas D. Griffith, Katherine Pratt, Federal Income Tax, Examples&Explanations, 4.Ed., Apsen Publishers, 2005, s.221.)

⁸² John K. McNulty, Federal Income Taxation of Individuals, 6.ed., West Group, St.Paul, Minnesota, 1999, s.30 vd.

⁸³ John K. McNulty, s.50.

⁸⁴ <http://taxes.about.com/od/deductionscredits/qt/standard.htm>, (Erişim: 08.01.2012).

Tablo 2- EN AZ GEÇİM İNDİRİMİ MİKTARLARI (USD)			
Amerika Birleşik Devletleri			
Beyanname Türü	2010	2011	2012
Bekar	5.700	5.800	5.950
HaneHalkı Başı (Head of Household)	8.400	8.500	8.700
Ortak Beyanname Veren Evliler	11.400	11.600	11.900
Ayrı Beyanname Veren Evliler	5.700	5.800	5.950
Boşanmış Eşler	11.400	11.600	11.900

Kişisel muafiyetler ise, aile bireylerini oluşturan her bir kişi için yararlanılan miktardır. Diğer bir deyişle, ailedeki kişi sayısı ile kişisel muafiyet miktarının çarpımı ile bulunacak miktar toplam yararlanılacak indirim miktarını göstermektedir. 2010 yılı için kişisel muafiyet miktarı 3.700 \$'dır⁸⁵. Dolayısıyla 4 kişilik bir aile (3.700x4)= 14.800 \$ bir indirimden yararlanabilmektedir⁸⁶.

ABD vergi sisteminde gelir vergisi evli olmayanlar, evliler, ortak beyanname verenler vb. şeklinde ayrıma tabi tutularak farklı vergi tarifeleri üzerinden hesaplanmaktadır⁸⁷.

3.2. İngiltere

İngiltere gelir vergisi üç dilimli artan oranlı tarife esas alınarak hesaplanmaktadır⁸⁸. Ayrıca 'asgari geçim indirimi' uygulaması mevcut olup, söz konusu indirim mükellefin yaşı, medeni durumu ve fiziksel yetersizliklerine (engelli vb.) göre belirlenmektedir⁸⁹. Söz konusu bilgilere aşağıda yer verilmiştir:

Matrah (taxable income) değişik vergi oranlarına tabidir. Aşağıda gelir vergisi oranlarına yer verilmiştir⁹⁰:

Tablo 5- GELİR VERGİSİ TARİFESİ (İNGİLTERE)			
Oran	2010-2011	2011-2012	2012-2013
Başlangıç Oranı - % 10*	0 – 2.440 £	0 – 2.560 £	0 – 2.720 £
Temel Oran - % 20	0 – 37.400 £	0 – 35.000 £	0 – 34.370 £
Daha Yüksek Oran - % 40	37.401 – 150.000 £	35.001 – 150.000 £	34.371 – 150.000 £
Ek Oran - % 50	150.000 £ üzeri	150.000 £ üzeri	150.000 £ üzeri

* % 10 oranındaki başlangıç sadece tasarruf gelirleri için uygulanmaktadır. Mükelleflerin tasarruf geliri (non-savings income) yoksa, oran % 10 değil % 20 (temel oran) olarak uygulanmaktadır.

AYRI BEYANNAME VEREN EVLİ ÇİFTLER İÇİN 2011 YILI GELİR VERGİSİ TARİFESİ	
18.450 \$'a kadar	% 15
44.575 \$'a kadar, 18.450 \$ için 2.767,50 \$, fazlası	% 28
70.000 \$'a kadar, 44.575 \$ için 10.082,50 \$, fazlası	% 31
125.000 \$'a kadar, 70.000 \$ için 17.964,25 \$ fazlası	% 36
125.000 \$ üzeri, 125.000 \$ için 37.764,25 \$ fazlası	% 39,6
EVLİ OLMAYAN KİŞİLER (BEKARLAR) İÇİN 2011 YILI GELİR VERGİSİ TARİFESİ	
22.100 \$'a kadar	% 15
53.500 \$'a kadar, 22.100 \$ için 3.315 \$, fazlası	% 28
115.000 \$'a kadar, 53.500 \$ için 12.107 \$, fazlası	% 31
250.000 \$'a kadar, 115.000 \$ için 31.172 \$ fazlası	% 36

⁸⁵ IR-2010-127, "In 2011, Many Tax Benefits Increase Slightly Due to Inflation Adjustments", <http://www.irs.gov.tr/newsroom/article/0,,id=2334615,00.html>, (Erişim: 08.01.2012).

⁸⁶ Marvin A. Chirelstein, Federal Income Taxation, 11.Ed., Foundation Pres, 2009, s.4.

⁸⁷ 2011 yılında geçerli olan evli ve ortak beyanname veren kişiler ile evli olmayan (bekar) kişiler için geçerli olan gelir vergisi oranları aşağıda tablo halinde verilmiştir:

Tablo 3- ORTAK BEYANNAME VEREN EVLİ ÇİFTLER İÇİN 2011 YILI GELİR VERGİSİ TARİFESİ		Tablo 4- EN AZ GEÇİM İNDİRİMİ MİKTARLARI (POUND) İNGİLTERE			
Miktar	Oran	Miktar Türü	2010-2011	2011-2012	2012-2013
36.900 \$'a kadar	%15	Temel (standart)miktar	6.475	7.475	8.105
89.150 \$'a kadar, 36.900 \$ için 5.535 \$, fazlası	% 28	65-74 yaş arası miktar	9.490	9.940	10.500
140.000 \$'a kadar, 89.150 \$ için 20.165 \$, fazlası	% 31	75 yaş ve üstü	9.640	10.090	10.660
250.000 \$'a kadar, 140.000 \$ için 35.928,50 \$ fazlası	% 36				
250.000 \$ üzeri, 250.000 \$ için 75.528,50 \$ fazlası	% 39,6				

⁸⁸ İngiltere Vergi Sisteminde gelir unsurları şunlardır: "İstihdam gelirleri (ücret vb.) (employment profits), serbest meslek gelirleri (self-employment), işsizlik gelirleri (unemployment benefit), emekli maaşları (pension payments during retirement), ticari kazançlar (profits from business), gayrimenkul gelirleri (Income from property), faiz gelirleri, kâr payları" dir. İngiltere'de herkes standart bir indirimde sahiptir (Personal allowance) (Lucy Chennells, Andrew Dilnot, Nikki Roback, A Survey Of The UK Tax System, The Institute For Fiscal Studies, Briefing Note No:9, Version: August 2000, s.2.). En az geçim indirimi mahiyetinde olan bu indirim, mükellefin yaşına göre belirlenmektedir (Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.hmrc.gov.uk/incometax/personal-allow.htm>, (Erişim: 08.01.2012), konu ile ilgili örnekler için bkz. <http://www.hmrc.gov.uk/incometax/adjusted-net-income.pdf>, (Erişim: 08.01.2012). Standart indirim miktarları aşağıda tablo halinde gösterilmektedir:

⁸⁹ Tamer Budak, Türk Vergi Hukukunda Anayasal Ölçüt: Mali Güç, XII Levha Yayıncılık, Kasım 2010, İstanbul, s.173.

⁹⁰ Luck Chennells, Andrew Dilnot, Nikki Roback, s.3.

Tablodan görüleceği üzere, artan oranlı tarifeye sahip olan sistemde en alt gelir dilimine % 10 gibi düşük oranın uygulandığı, asgari geçim indirimi miktarının da dikkate alınması durumunda en alt ve orta gelir grubundaki mükelleflerin vergi yükünün hafifletildiği görülmektedir⁹¹. Bunun yanında İngiltere Vergi Sisteminde tevkifat yöntemiyle vergilendirme de sıklıkla uygulanmaktadır. Ücretliler de bu şekilde vergilendirilmektedir. İşverenler ödemeler sırasında gelir vergisi kesintisi yapmaktadırlar. Mükellefler beyanname vermekte ve kendilerinden yıl içinde yapılan vergi kesintilerini hesapladıkları vergilerinden mahsup etmektedirler⁹². Diğer yandan çalışanlar, iş ile ilgili harcamalarını vergiden indirebilmektedirler. İşle ilgili seyahat harcamaları çalışan tarafından ödenmek şartıyla vergi indirimine konu edilebilir. Yine işle ilgili olmak üzere diğer harcamalar da bu kapsamdadır⁹³. Vergilerle beraber kesinti yapılan diğer bir kalem ise sigorta kesintileridir. Ulusal sosyal güvenlik sistemi uyarınca işverenler tarafından ücretlerden kesilmektedir. Genel oran olarak işçi payı %6,5 ila % 10, işveren payı ise % 12,2 ila % 13,5 olarak uygulanmaktadır⁹⁴.

3.3. Fransa

Fransa'da Gelir vergisi düzenlemelerinde geliri oluşturan unsurlar tek tek sıralanmış olup, 7 adet gelir unsuru bulunmaktadır⁹⁵: "Ticari kazançlar (business profits), mesleki kazançlar (professional profits), zirai kazançlar (agricultural profits), gayrimenkul kazançları (Income from real property), ücretler (Wages, salary, pensions, annuities), menkul sermaye kazançları (Income from capital assets), sermaye kazançları (capital gains)" dır⁹⁶. Tam ve dar mükellefiyet uygulamasının bulunduğu Fransız vergi sisteminde, Fransa'da mukim sayılan tam mükellefler dünya çapındaki tüm kazançları üzerinden vergilendirilirken, Fransa'da ikamet etmeyen dar mükellefler yalnızca Fransa'da elde ettikleri gelirleri üzerinden vergilendirilmektedir⁹⁷.

Ücret, maaş, emekli maaşı gibi gelirler vergilendirilirken, gelir vergisi kesintileri, sosyal güvenlik ödemeleri dikkate alınmakta, yıllık gelir vergisi beyanamesi hesaplamalarına dahil edilmektedir. Gayri safi gelir hesaplanırken aynı ve nakdi ödemelerin tamamı dikkate alınmaktadır. Gelir vergisi tarifesi aşağıda tablo halinde gösterilmiştir⁹⁸. Tablodan da anlaşılacağı üzere, 5.963 Euro'ya kadar vergi alınmamakta, dolayısıyla bu miktar 'en az geçim indirimi' mahiyetini kazanmaktadır.

Tablo 6- GELİR VERGİSİ TARİFESİ 2011 YILI – FRANSA	
5.963 €'a kadar	% 0
5.964 € ile 11.896 € arası	% 5,5
11.897 € ile 26.420 € arası	% 14
26.421 € ile 70.830 € arası	% 30
70.830 € üzeri	% 41

Gayri safi gelir bulunduktan sonra giderler dikkate alınmakta, ödenecek vergiye ulaşılırken mahsuplar indirim konusu yapılmaktadır. Bağışlar, kamu kurumlarına yapılan hibeler, çocuklar için yapılan okul harcamaları gibi belirli harcamaların belirli oranlardaki miktarları kazançlardan indirilebilmektedir⁹⁹. Ücretler üzerinden yapılan diğer kesintiler ise, sosyal güvenlik sistemi nedeniyle yapılan kesintilerdir. Söz konusu kesintilere aşağıda tablo halinde yer verilmiştir¹⁰⁰:

⁹¹ Tamer Budak, s.174.

⁹² Lucy Chennells, Andrew Dilnot, Nikki Roback, s.6.

⁹³ <http://www.hmrc.gov.uk/incometax/intro-tax-allow.htm>, (Erişim: 08.01.2012).

⁹⁴ Lucy Chennells, Andrew Dilnot, Nikki Roback, s.7.

⁹⁵ The French Tax System, Public Finances General Directorate, Tax Policy Directorate, (Situation as at 31 August 2009), s.17.

⁹⁶ Fransa vergi sistemi oldukça komplike bir yapıya sahiptir. Çok sayıda işlem ve hukuksal eylemler belirli vergilerin konusunu oluşturmaktadır. Vergilerin hesaplanmasında pek çok kurum görev almakta, gelirlerin dağılımı, muafiyet ve istisna uygulamaları, çeşitli uygulamalar etkin bir rol oynamaktadır. Aslında bu durum Fransa'da vergi tahsilatında verimliliğin düşük olduğu ve maliyetlerin yüksek olduğunun göstergesi sayılmaktadır. Fransa'da gelir vergisi, artan oranlı bir yapı sergilemektedir. Ancak verginin tabanın geniş olmadığı eleştiri konusu olmaktadır. Gelir vergisi (personal income tax) gerçek kişilerin gelirleri üzerinden alınmaktadır ve çocuklu ailelere yönelik vergi indirimleri mevcuttur. Fransa'da ikamet eden ve vatandaş olan herkes gelir vergisi beyanamesi düzenlemek ve vermek zorundadır. (<http://www.french-property.com/guides/frances/finance-taxation/taxation/income-tax-return/>, (Erişim: 08.01.2012)).

⁹⁷ The French Tax System, s.18.

⁹⁸ <http://www.french-property.com/guides/frances/finance-taxation/taxation/soscial-security/employers-employees/>, (E. 08.01.2012).

⁹⁹ The French Tax System, s.32.

¹⁰⁰ <http://www.french-property.com/guides/frances/finance-taxation/taxation/>.

Tablo 7-SOSYAL GÜVENLİK KESİNTİLERİ - FRANSA – 2011 YILI		
Kesintinin Türü	İşveren Payı	İşçi Payı
Aile yardımı	% 5,40	% 0
Sağlık/Hastalık	% 13,10	% 0,75
Sosyal güvenlik kesintileri	% 0	% 8,0
İş Kazası	% 3	% 0
İşsizlik Ödenegi	% 4,40	% 2,40
Emeklilik primi	% 9,90	% 6,75
Tamamlayıcı emeklilik primi	% 16,45	% 11

Ücretliler üzerinden yapılan vergileirmede tevkifat “stopaj” yöntemi kullanılmaktadır. Bordro vergileri (payroll taxes) olarak isimlendirilen bu vergiler, ücret vergisi (wage tax), çıraklık vergisi (apprenticeship tax) ve çalışan katkı payları olmak üzere kategorize edilmiştir. Ücret vergisi artan oranlı bir yapı içinde ücretlerden yapılan kesinti şeklinde uygulanmaktadır. 2009 yılı rakamlarına göre ücret vergisi kesinti (stopaj) oranları şöyledir¹⁰¹: (a) 7.461 €'ya kadar yıllık ücret gelirleri için % 4.25; (b) 7.461 € ile 14.901 € arası yıllık ücret gelirleri için % 8.5; (c)14.901 €'yu aşan yıllık ücret gelirleri için % 13,6'dır.

Ücret vergisi kişisel gelir vergisi hesaplaması sırasında hesaplanan vergiden mahsup edilmektedir¹⁰².

3.4. İtalya¹⁰³

İtalya'da gelir vergisi, Gelir Vergisi Kanunu (Testo Unico Delle Imposte sui Redditi - TUIR) çerçevesinde yapılan kurallara göre tahsil edilmektedir. Gelir vergisi oranları artan oranlı uygulanmakta olup, % 23 ila % 43 arasındadır. Herkes **gelir vergisi beyannamesi** vermek durumundadır. Beyannameler ilgili yılı izleyen yılın Eylül ayı sonuna kadar verilmektedir. Geliri oluşturan unsurlara bakıldığında şu kategorilerle karşılaşmaktadır: “Gayrimenkul gelirleri, yatırım gelirleri (kar payları, faiz vb.), emek gelirleri (compensation of employees) (ücretler vb.), serbest meslek kazançları, kurum kazançları, diğer gelirler”.

Tablo 8- GELİR VERGİSİ TARİFESİ - 2011 YILI – İTALYA	
15.000 €'ya kadar	% 23
28.000 €'nun 15.000 €'su için 3.450 €, fazlası	% 27
55.000 €'nun 28.000 €'su için 6.960 €, fazlası	% 38
75.000 €'nun 55.000 €'su için 17.220 €, fazlası	% 41
75.000 € üzeri, 75.000 € için 25.420 €, fazlası	% 43
(Yukarıdaki oranlara bölgesel vergi (% 0,9-%1,4) ve belediye vergisi (%0.8) dahil değildir.)	

İtalya'da mukim kişiler tam mükellef olarak dünya çapındaki tüm gelirleri üzerinden vergilendirilirken, dar mükellefiyet kapsamındaki kişiler sadece İtalya'da elde ettikleri kazançları üzerinden vergilendirilmektedirler.

Vergi hesaplanırken öncelikle 'gayri safi hasılat' tespit edilir. Kanunen kabul edilen giderler düşülür ve matraha ulaşılır (net taxable income). Daha sonra hesaplanan vergiden mahsuplar sonrası ödenecek vergiye ulaşılır. Sınırlı uygulamalar dışında herkes ayrı ayrı beyanname doldurur. Eşler belirli durumlarda ortak beyanname doldurabilirler.

Kazançtan indirilecek kalemler ise şunlardır: “Sosyal güvenlik ödemeleri (tamamıyla indirilebilir), engelli vatandaşların tıbbi harcamaları (tamamıyla indirilebilir), nafaka ödemeleri (tamamıyla indirilebilir), ikâmet edilen konuta ilişkin giderler (tamamıyla indirilebilir)”.

Hesaplanan vergiden yapılabilecek mahsuplar şunlardır: “İstihdam vergisi indirimi, aile indirimi, harcamalar için diğer vergi indirimi. (Aşağıdaki harcamalar gayri safi gelirin % 19'unu aşamaz), mortgage faizleri (maksimum 4.000 €), sağlık harcamaları (129,11 € dan fazla harcamalar için), eğitim harcamaları (kamu okullarına yapılan harcamaları geçemez.), hayat ve kaza sigortaları (maksimum 1.291,44 €), 5-18 yaş arası çocuklar için spor aktiviteleri abonelik ve kayıt ücretleri (maksimum 210 €), toplu taşıma için ödenen abonelik bedelleri (maksimum 250 €), bakım harcamaları (çocuk bakıcısı: maksimum 632 € her bir çocuk için), eğitim, sağlık harcamaları”dır. Mortgage faizlerinin giderleştirilmesinde diğer bir yol ise gelirden indirim yoludur. Vergiden mahsup (%19 sınırı altında) dışında mükellef isterse gelirden de düşebilir.

¹⁰¹ The French Tax System, s.41.

¹⁰² The French Tax System, s.42.

¹⁰³ http://www1.agenziaentrate.gov.it/inglese/italian_taxation/income_tax.htm, (E. 25.01.2012).

8.000 € ya kadar	1.814 €
8.001-15.000 € ya kadar	1.338 €
15.001-23.000 € ya kadar	1.338 €
23.001-24.000 € ya kadar	1.348 €
24.001-25.000 € ya kadar	1.358 €
25.001-26.000 € ya kadar	1.368 €
26.001-27.000 € ya kadar	1.378 €
27.001-28.000 € ya kadar	1.363 €
28.001-55.000 € ya kadar	1.338 €
55.000 € ve dahası	0 €

Aile İndirimi

Aile indirimi, eş, çocuklar ve bakmakla yükümlü olunan kişiler için sağlanan indirimlerdir. 2.840,51 €'dan fazla olamaz. Aile indirimi aylık olarak hesaplanır ve kişiye kullanılır¹⁰⁴.

- Tüm mükellefler için 4.800 €
- 75 yaş altındaki emekliler için 7.500 €
- 75 yaş üstündeki emekliler için 7.750 €

Çocuklar için yararlanılabilecek miktarlar (evlatlıklar dahil) ise, "Her bir çocuk için 800 €; 3 yaşından küçük her bir çocuk için 900 €" olarak belirlenmiştir.

İtalya'da çalışan herkes bir sosyal güvenlik numarası almak durumundadır. İşçinin ücreti üzerindeki sosyal güvenlik ödemesinin toplam oranı yaklaşık % 40 civarındadır. Bunun % 30'u işveren % 10'u ise işçi tarafından karşılanmaktadır. Ayrıca işverenler ücret ödemesi yaparken '*gelir vergisi kesintisi*' yaparlar. Her bir işveren tevkifat yapmakla yükümlü tutulmuşlardır (withholding agent).

3.5. Kanada

Kanada'da uygulanan federal gelir vergisi oranları aşağıda tablo halinde gösterilmiştir¹⁰⁵:

42.707 \$'a kadar	% 15
Sonraki 42.707 \$ için (85.414 \$'a kadar)	% 22
Sonraki 46.992 \$ için (85.414 \$'dan fazla, 132.406 \$'dan az)	% 26
132.406 \$'dan fazlası	% 29

- Temel kişisel muafiyet miktarı (en az geçim indirimi) 10,527 \$'dır¹⁰⁶.

Mükellefler bakmakla yükümlü oldukları altı yaşındaki çocukları için 100 \$ "çocuk bakım yardımı" (Universal Child Care Benefit) alabilirler. Ayrıca zihinsel veya fiziksel engelli çocukların bakımları için yapılan harcamalar da kazançtan indirim konusu yapılabilmektedir.

Ücretlerde yıllık beyanname esasının geçerli olduğu ülkede, işverenler ücret ödemelerini yaparken *gelir vergisi tevkifatı ve sosyal güvenlik prim kesintisi* uygulamaktadırlar. Sosyal güvenlik kesintisinde Kanada'daki bölgelere göre farklı oranlar uygulanmaktadır. Örneğin, Ontario Bölgesinde kazancın % 1,73'ü sosyal güvenlik prim kesintisi olarak dikkate alınırken, bu oran Quebec'de % 1,36 olarak uygulanmaktadır. Ayrıca sosyal güvenlik prim kesintilerinde tavan ücret uygulaması mevcut olup, kişilerden kesintiye uğrattılacak maksimum sınır belirlenmiştir. Buna göre, 43.200 \$ (2010 yılı için) uygulanacak maksimum tavan ücret miktardır. Örneğin, ücretli olarak çalışan biri Ontario'da 30.000 \$ üzerinden sosyal güvenlik primi hesaplanabilir gelir elde etmiş, aynı kişi aynı işverenden Quebec'de ek gelir de elde etmiştir. Mükellef toplamda 70.000\$ elde etmesine karşın maksimum ücret devreye girerek, primler 43.200 \$ üzerinden hesaplanacaktır¹⁰⁷.

Kanada'da ikamet eden herkes yıllık '*asgari geçim indirimi*'nden yararlanabilir. Yıllık miktar 10.527 \$'dır (2010 yılı için). Bunun yanı sıra, yararlanılabilecek diğer indirimler şunlardan oluşmaktadır: "1994 ve sonrası doğumlu çocuklar için yıllık yararlanılabilecek çocuk indirimi: 2.131 \$; 65 ve daha yukarı yaştaki kişiler için yaşlılık indirimi: 6.537 \$; Emeklilik fonlarından düzenli emeklilik geliri elde edenler: 2.000 \$; Öğrenci olanlar (kolej-üniversite) : 100 \$; Özürlü İndirimi: 7.341 \$".

¹⁰⁴ Eş için yararlanılabilecek miktarlar şu şekilde tespit edilmiştir: 15.000 €'ya kadar 800 €; 15.001-29.000 €'ya kadar 690 €; 29.001-29.200 €'ya kadar 700 €; 29.201-34.700 €'ya kadar 710 €; 34.701-35.000 €'ya kadar 720 €; 35.001-35.100 €'ya kadar 710 €; 35.100-35.200 €'ya kadar 700 €; 35.201-40.000 €'ya kadar 690 €; 40.001-80.000 v'ya kadar 690 €.

¹⁰⁵ <http://www.cra-arc.gc.ca/tx/ndvds/fq/txrts-eng.html?=&slnk> (E. 27.01.2012).

¹⁰⁶ General Income Tax and Benefit Guide, Canada Revenue Agency, 2011, s.33, <http://www.cra-arc.gc.ca/E/pub/tg/5000-g/5000g-11e.pdf> (E. 27.01.2012).

¹⁰⁷ Dolayısıyla : Toplam sigorta hesaplanacak kazanç (total insurable earnings) : 43.200 \$; Ontario: 519 \$ (30.000 x 1,73 %); Quebec: 179,52 \$ (13.200x 1.36 %) Toplam prim: 698,52 \$'dır.

3.6. Avustralya

Avustralya'da ücret, maaş, işveren tarafından sağlanan diğer yan ödemeler, ücret niteliğinde emekli maaşları, devlet ödemeleri beyannameye dahil edilmek zorundadır¹⁰⁸. Belli bir hizmet akdi ile sözleşme yapılmış olarak bir işverene bağlı olarak edinilen gelirlere, diğer bir ifadeyle, ücret niteliğindeki ödemelere "istihdam vergisi" uygulanmaktadır. Bunun yanında, işveren tarafından sağlanan 'menfaatler' de gelir olarak kabul edilmektedir.

Tablo 12- Gelir Dilimleri (Avstr. Doları)	Vergi Oranları
0 – 6.000	0 (sıfır)
6.001 – 37.000	6.000 üzeri her 1 \$ için 15 cent (% 15)
37.001 – 80.000	37.000 üzeri her 1 \$ için 30 cent+4.650 \$ (% 30)
80.001 – 180.000	80.000 üzeri her 1 \$ için 37 cent+17.550 \$ (% 37)
180.001 ve üzeri	180.000 üzeri her 1 \$ için 45 cent+54.550 \$ (% 45)

Örneğin, tahsis edilen bir araç veya prim niteliğindeki yan ödemeler bunlardandır. Ayrıca işten ayrılrken işveren tarafından ödenen ödemeler (tazminat vb. gibi) beyannameye dahil edilecektir. Bu bildirimlerin tamamı beyannameye detaylı bir şekilde gösterilmektedir¹⁰⁹. 2010-2011 ve 2011-2012 döneminde dikkate alınacak gelir vergisi tarifesi yukarıda tablo halinde gösterilmektedir¹¹⁰. Tablodan anlaşılacağı üzere ilk 6.000 Avustralya Dolarına kadar sıfır vergi oranı uygulanmakta, diğer bir anlatımla, bu miktar 'en az geçim indirimi' miktarı olarak dikkate alınmaktadır.

3.7. Japonya

Beyan üzerine tarhiyat esasını benimsemiş olan Japon Vergi Sistemi'nde, vergi mükellef tarafından hesaplanmaktadır. Gelir unsurları 10 (on) başlık altında sayılmıştır. Gelir vergisi "şematik sistem" (schedule system) adı verilen, her biri farklı hesaplamalara tabi on farklı unsur üzerinden hesaplanmaktadır. Bunları şöyle saymak mümkündür¹¹¹: "Faiz Gelirleri, kâr payları, gayrimenkul gelirleri, ticari kazanç, ücretler, emeklilik gelirleri, ormancılık gelirleri, transfer gelirleri, geçici gelirler, çeşitli gelirler". Bu on gelir unsuru arasında, 'Faiz Gelirleri, Kâr Payları, Gayrimenkul Gelirleri, Ticari Kazanç, Ücretler, Transfer Gelirleri, Geçici Gelirler ve Çeşitli Gelirler'den oluşan (sekiz unsur) grup, toplam matrahı (aggregate taxable income) oluşturarak beyanname üzerinden toplama yoluyla hesaplanmaktadır. Kalan diğer iki unsur olan 'Emeklilik Gelirleri ve Ormancılık' ayrı şekilde vergiye tabidirler. Vergi miktarı her bir vergi matrahına ilgili oranın uygulanması suretiyle hesaplanmaktadır. Vergi tahsilatının etkinliğini sağlamak amacıyla gelir unsurlarından bazıları 'kaynakta kesinti' yöntemi ile vergilenmektedir. Söz konusu gelir unsurları şunlardır¹¹²: "Faiz gelirleri, kâr payları, ücretler, emeklilik gelirleri, sosyal güvenlik gelirleri, hizmet karşılığı alınan bedeller, özel sigorta kapsamında ödenen özel emeklilik gelirleri, tasarruf sözleşmelerinden elde edilen kârlar, ticari ortaklıklardan elde edilen kazançlar, tahvillerinden elde edilen kazançlar, yatırım araçlarından elde edilen gelirler".

Genel kural itibarıyla, tevkifat yöntemi ile ödenen vergiler beyanname üzerinde gösterilmekte ve nihai hesaplama sırasında hesaplanan vergiden mahsup edilmektedir¹¹³.

Japonya'da ikâmet eden ya da beş yıl veya daha fazla süre ile Japonya'da ikâmet eden kişiler "mukim" (permanent resident) sayılmışlardır ve tam mükellef olarak tüm dünya çapındaki kazançları üzerinden vergilendirilmektedirler. Japonya'da sürekli kalma niyetinde olmayanlar ve/veya 5 yıla kadar Japonya'da (iş nedeniyle zorunlu) ikamet edenler "geçici ikamet eden" (non-permanent resident) olarak kabul edilmiştir. Bu mükellefiyet kapsamında giren kişiler Japonya'dan elde ettikleri gelirleri yanında Japonya'da ödenen yabancı kaynaklı gelirleri üzerinden de vergilendirilmektedirler. Japonya'da ikamet etmeyen ve bir yıldan daha az süre ile ikamet edenler ise mukim kabul edilmemiştir (non-resident). Bu gruptaki kişiler sadece Japonya'dan elde ettikleri gelirleri üzerinden vergi ödemektedirler¹¹⁴.

¹⁰⁸ Guide To Income You Must Declare, Australian Taxation Office, www.ato.gov.au, (E. 25.01.2012).

¹⁰⁹ Bunun yanında beyannameye kişisel geliri oluşturan diğer gelir unsurları (faiz, kar payı, kira geliri vb.) varsa dahil edilecektir.

¹¹⁰ <http://www.ato.gov.au/content/12333.htm> (E. 27.01.2012)

¹¹¹ Masatami Otsuka, Ichiro Otsuka, Eiichiro Nakatani, Tax Law in Japan, Kluwer Law International, 2006, Netherlands, s.23.

¹¹² Masatami Otsuka, Ichiro Otsuka, Eiichiro Nakatani, s.24.

¹¹³ Bunun yanı sıra, aşağıda belirtilen gelirler beyannameye dahil edilmez, bu gelirlerden kesilen vergiler de beyannameye mahsup konusu yapılamaz. Bunlar : "Faiz gelirleri, Tahvillerden elde edilen kazançlar, Kâr paylarından elde edilen kazançlar, Tasarruf sözleşmelerinden elde edilen kârlar" dir.

¹¹⁴ Elçiler, konsolosluklar, bakanlar ve diplomatlar ile bu kişilerin eşleri kişisel olarak gelir vergisinden muaf tutulmuşlardır (Diplomat Muafiyeti). Bunun yanında, çeşitli nedenlerden dolayı bazı gelir türleri de gelir vergisinden istisna edilmiştir. Örneğin, zarar tazminatları, ölüm nedeniyle ödenen (sigorta) tazminatları, kaza nedeniyle alınan özürlülük tazminatları, ölüm nedeniyle emekliye verilen yardımlar, yaşlı insanların küçük miktardaki tasarruflarına verilen faiz gelirleri gibi (Masatami Otsuka, Ichiro Otsuka, Eiichiro Nakatani, s.26.).

27. TÜRKİYE MALİYE SEMPOZYUMU

ÜCRETLERİN VERGİLENDİRİLMESİNE İLİŞKİN KARŞILAŞTIRMALI BİR ÖNERİ: BEYANNAME YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Ücret kazançları, aynı ve nakdi menfaat ve para karşılığında, belli bir işverene bağlı şekilde elde edilen gelirlerden oluşmaktadır. Ücretler dışında, maaşlar, ikramiyeler, yan ödemeler ve benzeri menfaatler de ücret kabul edilmektedir. Yıllık kâr payı verilmesi de ücret kapsamındadır. Yıllık ücret geliri 20 milyon Yen ve daha az olan ücretliler beyanname vermek zorunda değildirler. Bunların stopajları nihai vergileme mâhiyetindedir. Japonya'da ücretlilerin önemli bir kısmı (çoğu), bu sınırın altında kaldığından beyanname vermemekte oldukları görülmektedir¹¹⁵. Bu açıdan Türkiye uygulamasına benzer bir özellik arz etmektedir. Ayrıca beyanname üzerinden bazı harcamaların¹¹⁶ indirim konusu yapılmasına ve bazı kalemler çerçevesinde¹¹⁷ vergiden mahsup yapılmasına izin verilmektedir. Vergi matrahı hesaplanırken 3 farklı kategoride ayrı ayrı hesaplama yapılmaktadır¹¹⁸: (1) Ormancılık Faaliyetlerinden Elde Edilen Gelir, (2) Emeklilik Gelirleri, (3) Toplam Vergilenebilir Gelir (Yukarıdaki iki gelir dışındaki tüm gelirlerin toplanması)¹¹⁹.

Aşağıdaki tabloda artan oranlı bir özelliğe sahip gelir vergisi oranları ve bu oranların uygulandığı gelir dilimlerine yer verilmiştir¹²⁰.

Tablo 13- Vergi dilimleri	Oran (%)
1.950.000 Yen'e kadar	5
1.950.000 Yen ile 3.300.000 Yen arası	10
3.300.001 Yen ile 6.950.000 Yen arası	20
6.950.000 Yen ile 9.000.000 Yen arası	23
18.000.000 Yen ve daha fazlası	37

Tablo 14- Gelir Vergisi Tevkifat Oranları	Oran (%)
Faiz ödemelerinden	15
Kar payı ödemelerinden	20
Ücret vb. Ödemelerden	ödeme yapılan kişinin evli olup olmaması, sahip olduğu çocuk sayısına göre değişmektedir.
Serbest meslek ödemelerinden	1.000.000 Yen'e kadar % 10, 1.000.000 Yen'den fazla olan ödemelerden % 20
Emeklilik ikramiye ödemelerinden	gelir vergisi tarifesine göre artan oranlı olarak.
Kamu emeklilik maaşlarından	10
Özel emeklilik maaşlarından	10
Tasarruflar üzerinden ödenen kar paylarından	15
Ticari ortaklık kazançlarından	20
Tahvil gelirlerinden	18

¹¹⁵ Masatami Otsuka, Ichiro Otsuka, Eiichiro Nakatani, s.31.

¹¹⁶ (1) Kaza Kayıpları: 50.000 Yen'e kadar hanehalkı mallarında meydana gelen zararlar; (2) Sağlık Harcamaları: Tıbbi tedavilere yönelik harcamalar, maksimum 100.000 Yen; (3) Sosyal Sigorta Primleri: Ulusal sağlık sigortası, işsizlik sigortası, emeklilik sigortası gibi primler indirim konusu yapılabilir; (4) Küçük ölçekli firmalar için karşılıklı (mutual) sigorta primleri; (5) Hayat sigortası primleri: 50.000 Yen'e kadar özel hayat sigortası primleri indirim konusu yapılabilir; (6) Hayat Sigortası Dışındaki Sigorta Primleri: 10 yıla kadar olan sigortalarda indirim konusu yapılabilecek maksimum miktar 10.000 Yen; 10 yıldan daha uzun sigortalarda 15.000 Yen'dir; (7) Bağışlar: Kamu kurumlarına yapılan bağışlar beyan edilen gelirin % 30'una kadar indirim konusu yapılabilir. İndirilecek miktar 10.000 Yen'i aşamaz; (8) Engelli İndirimi: Engelli mükelleflerin yararlanabileceği indirimdir. Normal indirim miktarı 270.000 Yen'dir. Özel ihtiyaçları olan engelliler 400.000 Yen'e kadar çıkan indirimden yararlanabilir; (9) Yaşlılık İndirimi: 65 yaş ve üzerindeki mükelleflerin yararlanabileceği bir indirimdir. Bu indirimden yararlanabilmek için "yaşlı" statüsündeki mükellefin yıllık gelirinin en fazla 10.000.000 Yen olması gerekir. Yararlanılabilecek indirim miktarı 500.000 Yen'dir; (10) Dul İndirimi: Dul eşler (erkek-bayan) için getirilmiş indirimdir. İndirim miktarı 270.000 Yen'dir; (11) Çalışan Öğrenci İndirimi: Kanunlar çerçevesinde belirlenmiş okullarda eğitim gören yıllık geliri 650.000 Yen'i geçmeyen öğrencilerin yararlanabildiği indirimdir. İndirim miktarı 270.000 Yen'dir; (12) Eş İndirimi: Aile Kütüğü'ne kayıtlı eşler için getirilen, yıllık geliri 380.000 Yen'i aşmayan ve aynı evde ikamet eden mükelleflere yönelik indirimlerdir. Yıllık indirim miktarı 380.000 Yen'dir; (13) Eşler için Özel İndirim: 10.000.000 Yen'i aşmayan gelire sahip aile kütüğüne kayıtlı, birlikte yaşayan eşlere yönelik indirimdir. Eşin gelirine yönelik değişimle birlikte indirim miktarı 380.000 Yen'e kadar yükselmektedir; (14) Çocuklar ve Bakmakla Yükümlü Olunan Kişilere Yönelik İndirim: Yasal akrabalık ilişkisi olup bakmakla yükümlü olunan kişiler veya çocuklar için yararlanılabilen indirimdir. Yıllık geliri 380.000'i aşmayan mükellefler 380.000 Yen'e kadar indirimden yararlanabilir. 16-22 yaş arası çocuklar ve 70 yaş ve üstü özel bakıma muhtaç yaşlılar için ekstra indirimlerden de yararlanmak mümkündür. (15) Temel İndirim (Asgari Geçim İndirimi): Tüm mükellefler yıllık 380.000 Yen standart indirimden yararlanabilir. Diğer deyişle Japonya'da vergileme 380.000 Yen ve sonrası gelir üzerinden hesaplanmaktadır. Masatami Otsuka, Ichiro Otsuka, Eiichiro Nakatani, s.37-38.

¹¹⁷ - Kar payı kazançları indirim (Credit for dividend): Özellikle çifte vergilemenin önlenmesi açısından daha önce elde edilen bir kar payından kesinti yoluyla ödenen bir vergi söz konusu ise ya da yabancı ülkelerden elde edilen kar payları üzerinde kesinti yapılmışsa bu kesinti miktarları vergiden mahsup edilir. - Dış ülkelerde ödenen vergi indirim: Yabancı ülkelerden elde edilen gelirler üzerinden vergi ödenmişse bu vergiler mahsup edilir. - Konut İktisap Harcamaları İndirimi: Konut edindirmeyi teşvik etmek amacıyla getirilen bu uygulamaya göre mükellef tarafından borçlanma yoluyla edinilen konut için belli oranda belirli şartlarda yararlanılan indirimdir. Yıllık yararlanılabilecek miktar 350.000 Yen'den fazla olamaz. - Özel İndirim: 250.000 Yen'i geçmemek koşuluyla ekonomik konjonktüre göre belirlenen nihai verginin % 20 oranında yapılan indirimdir.

¹¹⁸ Masatami Otsuka, Ichiro Otsuka, Eiichiro Nakatani, s.39-42.

¹¹⁹ Bu üç hesaplama yöntemine ilave olarak beyan yöntemine göre hesaplanan çeşitli gelir unsurları da bulunmaktadır. Örneğin, emlak satışlarından elde edilen gelirler gibi.

¹²⁰ Mükellefler beyannamelelerini 15 Mart tarihine kadar vermek ve aynı süre içinde vergilerini ödemek zorundadırlar. Beyannameleler mükellefin ikamet ettiği yerdeki vergi dairelerine verilecektir. Eğer mükellefin bir ikametgahı yoksa, bu durumda geçici olarak ikamet edilen yerdeki yetkili vergi dairesine beyanname verilir.

Kesinti yapan mükellefler stopaj beyannamelerini kesinti yaptıkları ayı izleyen ayın 10'una kadar beyan etmek ve ödemekle yükümlüdürler.

Japonya çeşitli programlardan oluşan bir sosyal güvenlik sistemine sahiptir. İşverenler ve çalışanlar Sağlık Sigortası Programına katkı sağlamak, prim ödemek durumundadırlar. Bunun yanında Hastane Bakım Sigortası Programı (Nursing Care Insurance Program), Refah Emeklilik Sigorta Programı (Welfare Pension Insurance Program), İşsizlik Sigortası Programı (Employment Insurance Program), İş Kazası Tazminat Sigortası Programı (Worker's Accident Compensation Insurance Program) ve Çocuk Yardımı Programı (Child Allowance Program) gibi çeşitli programlar da mevcuttur. Ayrıca kendi işinde çalışanlar veya çalışmayanlar da sigorta programlarının bir kısmından prim ödemeleri koşuluyla yararlanabilirler¹²¹.

3.8. Hollanda¹²²

Ücret vergisi, kâr payı, stopaj vergisi, katma değer vergisi beyan üzerine tarhiyat yöntemi ile hesaplanmaktadır. Beyannameler aylık vergilendirme dönemini müteakip ayın sonuna kadar verilirler ve aynı süre içinde ödenirler. Ücret vergileri de aylık olarak beyan edilir ve ödenir¹²³. Zamanaşımı süresi 5 yıldır. Takvim yılının bitiminden itibaren 5 yıl içinde tarhiyatı gerçekleştirilmezse vergilerin tahsil edilmesi mümkün değildir. Bu nedenle mesela 2003 yılı içinde ödenmesi gereken ücret vergisinin son tahsil edilebileceği tarih 31 Aralık 2008'dir.

2001 tarihli Gelir Vergisi Kanunu uyarınca gerçek kişiler artan oranlı (istisnai sabit oranlı) tarifeye göre gelir vergisi öderler¹²⁴. Farklı kaynaklardan elde edilen kazançlardan hesaplanan gelir vergisi üç farklı kategoriye ayrılmıştır¹²⁵.

Merkezi hükümet tarafından hesaplanan gelir vergisi yıllık beyannameye bildirilen gelir türlerinin toplamından oluşan matrah üzerinden hesaplanmaktadır. Yıllık gelir vergisi beyanname her yıl 1 Nisan'a kadar verilmek zorundadır. Gelir vergisi tam ve dar mükellef ayrımına göre tahsil edilmektedir. Diğer deyişle, tam mükellefler dünya çapındaki gelirleri üzerinden vergilenirken, dar mükellefler sadece Hollanda'dan elde ettikleri gelirleri üzerinden vergi öderler¹²⁶.

1965 tarihli Ücret Vergisi Kanunu'nda belirlenen usul ve esaslara göre hesaplanan ücret vergisi (wage tax) ise, çalışanlar, sanatçılar, profesyonel sporcular ve diğer bazı gruplar ile kanunda sayılan kişiler tarafından ödenmektedir. Genel kural itibarıyla, ücret vergisi (wage tax) gelir vergisinin (income tax) bir türüdür ve maaş vb. ödemelerden kesinti yoluyla tahsil edilmektedir. Böylece tahsilatın hızlandırılmasına katkı sağlanmaktadır. Kesinti yoluyla alınan vergi, nihai vergiyi aşarsa aradaki fark iade edilmektedir.

¹²¹ Beş kişi ve daha fazla çalışana sahip bir yerde çalışan bir işçi Sağlık Sigortası Kanunu uyarınca, sağlık sigortası programından yararlanmak durumundadır. Bu program Japon Hükümeti ya da ulusal bir sigorta tarafından yürütülmektedir. Hükümet tarafından yürütülen programda çalışan sigorta priminin yarısını karşılamak zorundadır. Diğer yarısı ise, işveren tarafından ödenmektedir. Ödenecek prim miktarı, aylık ücrete kanunen belirlenen sigorta primi oranının uygulanması suretiyle bulunur. Halen geçerli olan sağlık sigortası prim oranı % 8,2'dir. Prim işçinin payı da dahil olmak üzere işveren tarafından her ayın sonuna kadar ödenmek zorundadır. İşveren işçiye ödeme yaparken onun ödemesi gereken primi ücretinden keser. Bir başka program ise Refah Emeklilik Sigorta Programıdır. 70 yaş altındaki kişilerin yararlanabildiği bu program ilgili Kanuna göre düzenlenmiştir. İşçi primin yarısını ödemek durumundadır. Diğer yarısı da işveren tarafından karşılanır. Bu programın prim oranı % 13.934 ile % 18.3 arasında değişen oranlarda uygulanmaktadır. İşsizlik Sigortası prim oranı ise % 1.95'tir. Bazı iş türlerinde istisnai olarak % 2.15 ya da % 2.25 oranları uygulanmaktadır. Bu sigorta oranı ücret adı altında yapılan ödemelerin (prim, ikramiye, yan ödemeler) toplamı üzerinden hesaplanmaktadır. Bu oranın % 0.8'i (ya da 0.9) işveren tarafından kalan işçi tarafından ödenmektedir. Hastane Bakım Sigortasında ise Japonya'da ikamet eden 40 yaş ve üstü kişiler belediyeler tarafından yürütülen ilgili Kanun uyarınca belli oranlarda ödeme yapmaktadır. 65 yaş ve üstündekiler için prim oranı 0.5 ile 1.5 arasında değişirken, 40 yaş ve üstündekilerde bu oran sağlık sigortası ile aynıdır. Masatami Otsuka, Ichiro Otsuka, Eiichiro Nakatani, s.62-65.

¹²² Hollanda'da vergi sistemini oluşturan temel vergiler şöyle sıralanabilir: (1) Gelir vergisi (income tax); (2) Kurumlar vergisi (corporate income tax); (3) Ücret vergisi (wages tax); (4) (Kar payı) Stopaj vergisi (dividend withholding tax); (5) Katma değer vergisi (value added tax); (6) Emlak ve İntikal Vergisi (estate and gift tax); (7) Yasal işlemler vergisi (Tax on legal transactions); (8) Uluslararası Avrupa Vergisi (international european tax); (9) Gümrük ve özel tüketim vergileri. (Gerrit te Spenke, Taxation in the Netherlands, 4th. Ed., (updated by Mark de Vries), Wolters Kluwer, Law&Business, Netherlands, 2011, s.1). Vergilerin tahsilatı 1990 tarihli Tahsilat Kanunu'na göre gerçekleştirilmektedir. Yasal süresinde vergisini ödemeyen bir mükellef, son ödeme tarihinden kısa bir süre sonra bir uyarı alır. Hâlâ ödeme yapmazsa cebri yollara gidilebilmektedir. Gelir idaresi teşkilatı vergi yetkisini kullanan birimlerin başında gelmektedir. Bu birim Maliye Bakanlığı'na bağlı olarak çalışmaktadır. Maliye Bakanı'nın siyasal bir sorumluluğu bulunmaktadır. Maliye Bakanlığı direktifler yayımlayarak kanuni yorumlar yapmakta ve uygulamaya yön vermektedir. Mükellefler bu direktiflere uymak konusunda seçimsiz hakka sahiptirler. Vergi incelemelerinde bu direktiflere uyulmadığı tespit edilirse mükellefin neden uymadığına ilişkin açıklama istenir ve gerekirse yargı yoluna gidilebilir. Mükellefin temyiz hakkı da bulunmaktadır (Gerrit te Spenke, s.2-3.). Çoğunluğu internet kanalı ile verilen beyannameler online olarak doldurulmakta ve idareye bildirilmektedir. Mükellef online sistem kullanıp kullanmamakta, kağıt ortamında beyanname vermekte tercih hakkını serbestçe kullanabileceği gibi, idare tarafından da yerine göre birini kullanması için yönlendirilebilir. Beyanname verme zamanları şöyle belirlenmiştir: (a) Resen, ikmalen tarhiyatlarda takvim yılının bitiminden itibaren 6,5 ay içinde, (b) Miras vergisinde ölümün gerçekleşmesinden itibaren 8,5 ay içinde, (c) İntikal vergisinde intikalin gerçekleşmesinden itibaren 2,5 ay içinde, (d) Beyan yönteminde göre hesaplanan vergilerde, son ödeme tarihinden önce. (Gerrit te Spenke, s.9.). Kişisel gelir vergisi, kurumlar vergisi, veraset ve intikal vergisinde re'sen veya ikmalen tarhiyat uygulamasına gidilebilmektedir. Vergi incelemeleri sırasında vergi müfettişleri tarafından gerçekleştirilen bu tarhiyatlarda ilgili vergi döneminde Şubat ayı içinde ilk inceleme gerçekleşir.

¹²³ Gerrit te Spenke, s.9.

¹²⁴ Vergi cezaları, ödenmeyen verginin en fazla % 100'ü (1 kat) kadar olmakla birlikte istisnai durumlarda % 300'üne (3 kat) kadar çıkabilmektedir (Gerrit te Spenke, s.9).

¹²⁵ Gerrit te Spenke, s.19.

¹²⁶ Gelirin tanımı yapılırken yukarıda ifade edildiği üzere 3 farklı kategoriye ayrılmıştır.: (Birinci Grup): İşgücü kazançları ve emlak gelirleri. (İkinci Grup): Faiz gelirleri. (Üçüncü Grup): Tasarruflar ve yatırımlardan elde edilen gelirler (Gerrit te Spenke, s.21-22).

Vergi, çalışanlar tarafından ödenmektedir (vergi mükellefi). Bir kişinin çalışan olarak kabul edilebilmesi içi aşağıdaki şartlardan birisini taşıması gerekmektedir¹²⁷: (a) Vergi sorumlusu statüsündeki bir kişi tarafından istihdam edilmesi, (b) Bir vergi sorumlusu ile bağlantılı olan başka bir kurumdan ücret vb. ödeme alması, (c) Çalışan kişi statüsünde olmanın önemli bir kriteri de "hizmet sözleşmesi"nin varlığı. Çalışan olarak kabul edilmenin şartı, Medeni Kanun çerçevesinde belirlenmiş bir hizmet sözleşmesi altında çalışmaktır. Bazı iş kollarında görev alanlar Kanunda sayılmış ve doğrudan çalışan olarak kabul edilmiştir. Bunları şöyle sıralamak mümkündür: (a) İnşaat işçileri (construction workers); (b) Ev çalışanları (home workers); (c) Müdürler ve ana pay sahipleri (Director and major shareholder); (d) Danışma/denetim kurulu üyeleri (members of the supervisory board)

Ücret vergisinin temeli gayri safi ücret hasılatından oluşmaktadır. Ücretler ayrıca gelecek dönemler için yapılan ödemeleri de kapsamaktadır. Ayrıca ücretler nakdi olabileceği gibi aynî de olabilir. Bunun dışında çalışan kişinin istihkacında bulunan bedelsiz karşılıklar da ücret vergisinin matrahını oluşturmaktadır (free remunerations). Örneğin, ev-iş arası verilen servis hizmeti, çalışma sırasında verilen yeme-içme hizmetleri de ücret vergisinin matrahına girer. Temel olarak ücret vergisinin oranı gelir vergisinin oranı ile aynıdır. Beyan üzerine tarh edilen ücret vergisi aylık, 3 aylık ya da yerine göre yıllık olarak ödenebilir¹²⁸.

Hollanda geniş çaplı bir sosyal güvenlik sistemine sahiptir. Ücret vergisi ödeyen tüm çalışanlar aynı zamanda sosyal güvenlik sistemi kapsamında sigortalı olmak durumundadır. Ulusal sigorta primi % 31.15 olarak uygulanmaktadır. Sigortanın tamamı çalışandan tahsil edilmektedir. Primler işverenler tarafından ücret vergisi ile beraber kesinti yoluyla tahsil edilmekte ve idareye ödenmektedir¹²⁹.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmamızda, Türk gelir vergisi sistemi'nde ücret gelirlerinin vergilendirilmesinde saptamış bulunduğumuz pek çok aksaklıkla ilgili olarak, değerlendirmelerde, yorumlarda ve önerilerde bulunmaya gayret ettik. İnceleme konumuz olarak tespit ettiğimiz ücret gelirlerinin vergilendirilmesinde söz konusu olan aksaklıkların ağırlıklı olarak, kaynaktan kesinti yönteminde odaklandığı ve bunun da pek çok sorunu beraberinde getirdiğini gözlemledik. Bu bağlamda, toplama ilkesi uyarınca tüm gelir unsurlarının beyana tâbi olmasının hem vergi etiği ve hem de vergi adaletinin sağlanması bağlamında gerekli olduğunu düşünmekteyiz. Ayrıca, vergilendirilecek gerçek safi gelire ulaşırken, meslekle (işle) nedensellik bağı olan gider ya da harcamaların tümünün de diğer gelir unsurlarında olduğu gibi, gelir vergisine esas teşkil eden brüt matrihtan indirilmesi (mahsup edilmesi) gerektiği kanısındayız. Türk GVK'nda ücret gelirleri ancak birden fazla işverenden alındığında ve belli bir sınırı aştığında ücretler beyannameye dahil edilmektedir. Dolayısıyla da ücret gelirlerinde çok sınırlı olarak beyan usulü kullanılmakta ve tevkifat nihai vergi haline dönüşmektedir.

Tevkifat yöntemi, verginin tahsilini kolaylaştırdığı ve vergi kaçırma ya da vergiden kaçınmayı en aza indirmeyi sağladığı gerekçeleri ile savunulabilirse de, ödeme gücünün (mali gücün) dikkate alınmasına engel olması, mükellef açısından vergi kültürünü ya da vergi bilincini yok etmesi, yıllık beyanname verenler ile tevkifat yoluyla vergilendirilenler arasında zamansal ve finansal açıdan farklılık ve dolayısıyla haksızlığa sebep olması ve kanımızca en önemlisi de harcamaların kayıt altına alınmasına engel olması (kayıt dışılığına sebep olması) gibi sebeplerle eleştiri ve tartışma konusu yapılmaktadır. Bu açıdan, ABD, Avustralya, Japonya, İngiltere, İtalya'da olduğu gibi, ücretlerin de tüm gelirlerle birlikte beyannameye dahil edilmesi gerektiği kanısındayız. Ancak bu şekilde eşitlik ilkesi sağlanmış ve kayıt dışılığına karşı mücadelede etkili bir aşama sağlanmış olacaktır. Ayrıca kısa vadede böyle bir değişiklik, vergi gelirlerinde azalmaya sebep olacak gibi görünse de, harcamaların beyannameinden indirilmesine izin verilmesi halinde, indirimlerin belge ile tevsik edilmesi zorunluluğu, uzun vadede tüm belge veren kurum, kuruluş veya kişileri (diğer mükellefleri) kayıt altına almayı sağlayacağından, orta ve uzun vadede vergi tahsilatında artışa neden olacağı açıktır. Çalışmamızda, vergi sisteminde tevkifat yönteminden tamamen vazgeçilmesini değil, seçilmiş ülke uygulamalarında da görüldüğü gibi, belli tutarlara kadar tevkifat yapılmasına olanak sağlanmasını, ancak tevkifatın nihai vergilendirme haline dönüşmemesini, yine bu tevkifat tutarlarının da beyannameinden mahsup edilmesini sağlayacak bir yöntem benimsenmesini önermekteyiz.

Genel hatlarıyla, Türk gelir vergisi sistemi'nde yapılmasını önerdiğimiz değişiklikleri şu şekilde gruplandırarak ayrıntılı olarak izah edebiliriz:

Ücretlerin gerçek safi miktarına ulaşmak için yapılan iş ya da mesleki giderlerin indirilmesine izin verilmelidir: Gerek doktrinde gerekse kanuni düzenlemelerde net bir şekilde görülebildiği gibi gelir, elde edilen kazancın safi miktarıdır. Dolayısıyla kazancın elde edilmesi için yapılan giderlerin gayri safi kazançtan indirilmesi gerekir. Kaldı ki, bir mükellefin gelirini oluşturabilecek unsurlardan ticari kazançlar, zirai kazançlar, serbest meslek kazançları, gayrimenkul sermaye iratlarının safi tutarına ulaşılmasında bir takım indirimlerin kazançtan indirilmesine olanak sağlanması da bu nedenledir. Ancak geliri oluşturan unsurlardan ücret için aynı olanağın sağlandığını görmek mümkün değildir. Oysaki ücret de kaynak teorisine göre bir üretim faktörüdür ve onun elde edilmesi için yapılan giderlerin indirilmesine olanak tanınmalıdır.

¹²⁷ Gerrit te Spenke, s.79.

¹²⁸ Gerrit te Spenke, s.80-82.

¹²⁹ Gerrit te Spenke, s.89-90.

Örneğin çalışmamızda yer alan yabancı ülkelerde de görüldüğü üzere, ücret geliri elde eden bireylere, ücreti elde etmesi esnasında yapmak zorunda olduğu (ya da yapmış olduğu) mesleki harcamalarını ya da işle ilgili harcamalarını kazançlarından indirilmesine olanak sağlanabilir. ABD, İngiltere, Japonya gibi ülkelerde bu uygulamalara örnekler görmek mümkündür. Bu ülkelerde sınırlı da olsa bir ücretlinin kendini yetiştirmesi açısından ihtiyaç duyduğu kitap, basılı yayın vb. giderleri, her türlü eğitim masrafları, kurslar vb. masrafları kazançlarından indirim konusu yapabilmektedir. Elbette ki, bu olanağın kullanılabilmesi için adı geçen ülkelerde olduğu gibi ücretlilere beyanname verme olanağının tanınması şarttır. Bu husus aynı zamanda vergilendirmede eşitlik ilkesi açısından da zorunluluk arz etmektedir.

Gerçek safi ücrete ulaşılabilmesi için, ücretlilerin gayri safi gelirlerinde indirilebilecek gider kalemlerinin genişletilmesi gerekmektedir: Çalışmaya dahil edilen yabancı ülke uygulamalarından da görüleceği üzere, pek çok ülkede ücretliler için kazançlarından indirebilecekleri geniş bir gider grubu kabul edilmiştir. Örneğin, ikamet edilen konuta ilişkin giderler (İtalya, ABD); kiracıların yapmış olduğu giderler (ABD); taşınma harcamaları (ABD) gibi masraflar örnek verilebilir. Hatta ABD'de dış hekimine yapılan harcamalar dahi kazançtan indirim konusu yapılabilmektedir.

Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan sosyal devlet ilkesi gereği Türk Vergi Sistemi'nde de bu tür harcamaların dikkate alınması sadece ücretliler açısından değil, tüm gelir unsurlarını elde eden mükellefler açısından da önem arz etmektedir. Bu tür giderlerin kazançtan belirli sınırlamalar içinde olsa dahi (örneğin belirlenecek maktu tutarlar ya da beyan edilen gelirin % 10-20'si gibi) indirilmesine olanak tanınması sosyal devlet ilkesi ve mali gücün doğru ölçülebilmesi açısından şarttır. Tabi bu olanağın kullanılabilmesi için adı geçen ülkelerde olduğu gibi ücretlilere beyanname verme olanağının getirilmesi gerekmektedir. Bu husus aynı zamanda vergilendirmede eşitlik ilkesi açısından da zorunluluk arz etmektedir.

Tüm mükellefler için geçerli bir en az geçim indirimi miktarı tespit edilmelidir: Türk Vergi Sisteminin en önemli eksiklerinden biri mali gücü ölçmede yeterli enstrümana sahip olmamasıdır. Sadece artan oranlı tarifeye sahip olmak, mali gücün kavranması açısından yeterli olmamaktadır. Mutlak surette kamu maliyesi doktrininde kabul edilen diğer ödeme gücü enstrümanlarına da yer verilmelidir. Bunlardan biri de en az geçim indirimi miktarının gerektiğinde adil ve çağdaş uygarlık düzeylerine uygun şekilde kabul edilmesi ve geçici olarak belirlenebilmesi konusudur. Yabancı ülke uygulamalarında görüleceği üzere, çoğu ülkenin vergi sisteminde ya gelir vergisi tarifesinin ilk gelir dilimine sıfır oranlı vergi uygulanmakta, ya da belirlenen maktu bir rakamın kazançtan indirilmesine olanak tanınmaktadır. En az geçim indirimi uygulaması, yıllardır doktrinde dile getirilmesine ve genel kabul görmesine karşın, Türk Vergi Sistemi'ne her nedense dahil edilmemiştir.

Türk-İş tarafından yapılan araştırmaya göre Türkiye'de dört kişilik bir aile için 2012 Ocak ayında 958,89 TL gıda harcaması yapılması gerekmektedir¹³⁰. 01.01.2012 ile 30.06.2012 tarihleri arasında 16 yaşından büyükler için uygulanacak asgari ücret miktarı ise brüt günlük 29,55 TL brüt aylık 886,50 TL olarak tespit edilmiştir¹³¹. Bu rakamlar ışığında Türk Vergi Sisteminde en azından asgari ücretin yıllık olarak vergi dışı bırakılması gereklilik arz etmektedir ve böylece "en az geçim indirimi" uygulamasının sisteme dahil edilmesi açısından başlangıç bir adım atılmış olunacaktır. Vergileme bu rakam sonrası başlamalıdır. Böylece mali güç ilkesi ile sosyal devlet ilkesi yanında Anayasa da yer alan ölçülülük ilkesi de dikkate alınmış olunacaktır.

Bu konuda belirtilmesi gereken hususlardan biri de, halen uygulanmakta olan GVK md. 32'de yer alan **asgari geçim indirimi** uygulamasının gerçek anlamda bir **en az geçim indirimi** olmadığıdır. Bu uygulama, ancak ayırma kuramı çerçevesinde ücretlilere yönelik özel bir indirim mahiyetindedir. Bu haliyle de sembolik olarak ücretlilere katkı sağlamaktan öteye geçmemektedir.

Gelir Vergisi Tarifesinde oranların ücretliler lehine değiştirilmesi gerekmektedir: Ödeme gücüne ulaşılmada kullanılan önemli araçlardan biri de artan oranlı bir gelir vergisi tarifesine sahip olmaktır. Ancak Türk Vergi Sistemi'ndeki artan oranlılık yabancı ülkelerde uygulanan tarifelerle karşılaştırıldığında ücretliler (ya da diğer deyişle düşük gelir grupları) lehine bir yapı sergilememektedir. Yabancı ülkelerde özellikle düşük gelir gruplarını korumak amacıyla, tarifelerde ilk gelir dilimlerine nispeten düşük oranlar uygulanmaktadır. Örneğin gelir vergisi tarifesinde ilk dilim karşılığındaki oranlara bakıldığında, Fransa'da % 5,5; Japonya % 5 gibi oranlarla karşılaşmaktadır. Ayırma kuramı gereği gelir vergisi tarifesinde düşük gelirli ve başta ücretliler lehine düşük oranlar uygulanması gerekli görünmektedir.

¹³⁰ <http://www.turkis.org.tr/source.cms.docs/turkis.org.tr.ce/docs/file/gidaharcama.pdf>, (15.02.2012). İktisadi Girişim ve İş Ahlakı Derneği (İGIAD) tarafından yapılan araştırma sonucunda İstanbul'da yaşayan evli ve iki çocuklu bir ailenin, asgari şartlarda geçimini sağlayabilmesi için gerekli olan ücret seviyesi, 2012 yılı için 1.420 TL olarak belirlenmiştir. <http://hursariv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=19593740>, (04.01.2012).

¹³¹ 28158 sayılı ve 30.12.2011 tarihli Resmî Gazete.

Ücretlilerin Bakmakla Yükümlü Oldukları Kişilere Yönelik Düzenlemelerin Genişletilmesi Gerekmektedir: Diğer gelir gruplarına göre daha düşük ve dış etkenlere daha duyarlı gelir grubunu oluşturan ücretlilerin bakmakla yükümlü oldukları kişilere yönelik ciddi istisnalar getirilmesi, ayırma ilkesinin ve mali gücün kavranmasının bir gereği olmakla birlikte, sosyal devlet ilkesi gereği de göz önüne alınması gereken bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle yabancı ülke uygulamalarında bu konunun ciddi bir şekilde düzenlendiği ve önemsendiği net bir şekilde görülebilmektedir. Örneğin, bekarlara ayrı, evlilere ayrı vergi tarifeleri uygulanan ülkeler olduğu gibi (ABD), aile indirimi, yaşlılık indirimi (İtalya), engelli indirimi, çocuk indirimi (İtalya, Kanada, Japonya) vb. indirimler uygulanmaktadır. Bu tür indirimlerin, Türk Vergi Sistemine de kapsamının genişletilerek dahil edilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Bu bağlamda Türkiye ekonomisinin gerçeklerine uygun maktu rakamların belirlenmesi ve kazançtan indirilmesine olanak tanınması göz önüne alınmalıdır.

Ücretlilere beyanname verme olanağının (ya da yükümlülüğünün) sağlanması ile kayıt dışı ekonominin azalması sağlanacaktır: Türkiye ekonomisinin en önemli sorunlarından biri kayıt dışı ekonomidir. Özellikle belge düzeninin yeterince yerleşememesi nedeniyle, uzun süredir kayıt dışı ekonomi gündemdeki yerini korumaktadır. 2007 yılında 5615 sayılı Kanun ile vergi iadesi uygulamasının kaldırılması ile mükelleflerin (ticari, zirai, mesleki kazanç sahipleri hariç), özellikle nihai tüketicilerin belge toplamasını özendirerek hiçbir uygulama Türk Vergi Sistemi'nde kalmamıştır. Oysaki ücretlilerin beyanname verilmesine olanak tanınması ve kazançlarından indirim yapabilecekleri harcamaların kapsamının genişletilmesi durumunda, belge alınması önem kazanacak ve fikir olarak yerleşecektir. Bu husus kısa vadede hazineye gelir kaybına neden olsa da (ücretlilerin matrahının düşmesi sebebiyle) orta ve uzun vadede bu harcamalar diğer mükelleflerin (ticari kazanç, zirai kazanç ve mesleki kazanç sahiplerinin) gelirlerini oluşturacağından hazineye daha büyük bir kazanç olarak geri dönecektir. Ayrıca kayıt dışı işlemlerin azalması ile ekonomik hareketler çok daha net izlenebilecektir. Konunun bu açıdan da çok faydalı olacağı aşikardır. Bu husus Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda da şu ifadelerle yer bulmuştur: "Ücretlilere vergi iadesi sistemi veya benzeri sistemlerle, satıcı ve alıcı arasında, belge verilmemesinden doğan çıkar birliğini yok ederek tüketicilerin her alışverişlerinde belge almalarını özendirmek şarttır".

KAYNAKÇA

Aksoy, Şerafettin.(1982). Vergi Hukuku ve Türk Vergi Sistemi, Filiz Kitabevi. İstanbul.

Akıntürk, Turgut ve Derya Ateş Karaman,(2011). Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Özel Borç İlişkileri, 6098 Sayılı Yeni Borçlar Kanunu ile Karşılaştırmalı, Onyedinci (25) Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.İstanbul.

Armağan, Ramazan.(2006). "Gelir Vergisi'nde Ücret Gelirlerinin Vergilendirilmesi ve Sosyo- Ekonomik Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme", Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Y.2006, C.11, S.2, ss.323-347.

Aydın, Murat ve Timur Turgay.(2011). "Yoksullukla Mücadelede Vergi Politikası ve Türkiye", Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi, Y.2011, C.16, S.1,ss.249-274.

Bankman, Joseph and Thomas D. Griffith, Katherine Pratt.(2005). Federal Income Tax, Examples&Explanations, 4.Ed., Apsen Publishers.

Başaran Yavaşlar, Funda. (2011). Gelir Vergilendirmesinin Temelleri, Birinci Baskı, Seçkin Yayıncılık. Ankara.

Budak, Tamer.(2010). Türk Vergi Hukukunda Anayasal Ölçüt: Mali Güç, XII Levha Yayıncılık. İstanbul.

Chennells, Lucy and Andrew Dilnot, Nikki Roback. (August 2000). A Survey Of The UK Tax System, The Institute For Fiscal Studies, Briefing Note No:9, Version.

Chirelstein, Marvin A. (2009). Federal Income Taxation, 11.Ed., Foundation Pres.

Çağan, Nami.(1982). Vergilendirme Yetkisi, Kazancı Hukuk Yayınları. İstanbul.

Çakır, Özlem. (2006). "Ücret Adaletinin İş Davranışları Üzerindeki Etkikeri, Ankara: Kamu İşletmeleri İşverenleri Sendikası, <http://www.kamu-is.org.tr/pdf/ucrетаdаletinin.pdf>.

Demirli, Yunus. (2011). "Vergi Reformları ve Türkiye'de Gelir Üzerinden Alınan Vergiler Açısından Değerlendirme", Ankara: Temmuz 2011, Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayın No:2011/412, <http://www.sgb.gov.tr/Yayınlar/2011-412%20Yrd.Do%C3%A7.Dr.%20Yunus%20Demirli.pdf>.

Doğrusöz, Ahmet Bumin. (1992). Türk Vergi Sisteminde Kaynakta Vergileme "Stopaj", İstanbul Serbest Muhasebeciler Odası Yayınları, No:3. İstanbul.

Doğrusöz, Bumin. "Ücretlerin Vergilendirilmesinin Esasları", 11.01.2010, <http://bumindogrusoz.com/m.aspx?id=487>.

Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), 26125 sayı ve 01.07.2006 (mükerrer) Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

DPT Kütüphanesi Yayını, "Gelir Vergisi Kanunu İle İlgili Değişiklikler (Üçüncü Bölüm)", kutup.dpt.gov.tr/vergi/yilmazh/vergi1.doc.

DPT Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Vergi Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2001, DPT:2597,ÖİK:608, Ankara. <http://ekutup.dpt.gov.tr/vergi/oik608.pdf>.

DPT Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2001, DPT:2603- ÖİK:614, Ankara. <http://www.kayitdisiekonomi.com/files/oik614.pdf>

27. TÜRKİYE MALİYE SEMPOZYUMU

ÜCRETLERİN VERGİLENDİRİLMESİNE İLİŞKİN KARŞILAŞTIRMALI BİR ÖNERİ: BEYANNAME YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Erginay, Akif. (1988). Vergi Hukuku, İlkeler- Vergi Tekniği, Türk Vergi Sistemi. 13. Baskı. Turhan Kitabevi. Ankara.

Ferhatoğlu, Emrah.(2003). "Gelir Teorileri Bağlamında Avrupa Birliği ve Türkiye'deki Gelir Tanımlaması ve Sonuçları: Karşılaştırmalı Bir Analiz", E-Akademi, Sayı:19, abdevetredelirintaninlanmasiferhatoglu.pdf.

Gelir İdaresi Başkanlığı. (2010). Faaliyet Raporu 2010, Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı, Ankara. http://www.gib.gov.tr/fileadmin/faaliyetraporlari/2010/Faaliyet_raporu_2010.pdf

Gelir İdaresi Başkanlığı, Ücret Kazançları Vergi Rehberi (Mart 2011), http://www.gib.gov.tr/fileadmin/beyannamerehberi/2011_Ucret_Kazanclari.pdf,

IR-2010-127, "In 2011, Many TaxBenefits Increase Slightly Due to Inflation Adjustments", <http://www.irs.gov.tr/newsroom/atrticle/0,,id=2334615,00.html>,

Kumrulu, Ahmet. (1979). "Vergi Hukukunun Birkısım Anayasal Temelleri", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, <http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-1979-36-01-04-Kumrulu.pdf>.Ankara.

Leibfritz, Willi and Paul O'Brien. (2005). "French Tax System: Main Characteristic, Recent Developments and Some Considerations For Reforms", OECD Economics Departments, Working Papers No:439, ECO/WKP(2005)26.

Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürlüğü Gelir Vergisi Sirküleri/16, GVK-16/2004-8/Gelirin toplanması ve beyanı-1 sayı ve 11.02.2004 tarihli sirküler (<http://www.gib.gov.tr/index.php?id=1028>.)

McNulty, John K. (1999). Federal Income Taxation of Individuals, 6.ed., West Group, St.Paul, Minnesota.

Nadaroğlu, Halil.(2000). Kamu Maliyesi Teorisi, Beta Basım A.Ş.,11. Baskı. İstanbul.

Neumark, F. (1946). Gelir Vergisi- Teori, Tarihçe- Pratik, Hak Kitabevi. İstanbul.

Neumark, Fritz. (1975). Vergi Politikası, (Çev. İclâl Fevziöğlu Cankorel, İstanbul: Filiz Kitabevi.

Oktar, Ateş. 2010. Vergi Hukuku, Gözden Geçirilmiş ve Güncelleştirilmiş 5. Baskı, Türkmen Kitabevi. İstanbul.

Ortaç, Fevzi Rifat.(1999). "Vergilendirilebilir Gelir Kavramı, Geliri Belirleyen Teoriler ve Türk Gelir Vergisinde Yer Alan Gelir Tanımlaması", G.Ü. İ.İ.B.F. Dergisi, 2/99,105-115, http://www2.bayar.edu.tr/iibfmaliesureyya_sakincdocsKamuMaliyesiFevziORTAC.pdf.

Öncel, Muallâ Öncel, Ahmet Kumrulu ve Nami Çağan. (Mart 2010). Vergi Hukuku, Gözden Geçirilmiş, Değişiklikler İşlenmiş 18 Bası, Turhan Kitabevi. Ankara.

Öz, N. Semih. (Mart 2006). Gelir Vergisinde Vergiyi Doğuran Olay (Elde Etme), Ankara: Maliye ve Hukuk Yayınları.

Özbalcı,Yılmaz.(1997). Gelir Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları, Ankara: Feryal Matbaacılık.
The French Tax System, Public Finances General Directorate, Tax Policy Directorate, (Situation as at 31 August 2009.)

Öncel, Muallâ. "Enflasyon ve Vergilendirme", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, <http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-1995-44-01-04-Oncel.pdf>.

Saban, Nihal. (2009). Vergi Hukuku. 5. Baskı, Beta Yayınları. İstanbul.

Saraçoğlu, Fatih. (2000). "Vergi Erozyonu Açısından Gelir Vergisinde Yer Alan Müesseselerin Analizi", Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi, 2/2000, 79-96, http://dergi.iibf.gazi.edu.tr/dergi_v1/2/2/5.pdf.

Seviğ, Veysi.(2004). "Kesinti Suretiyle Vergilendirme Çağdaş Bir Uygulama Değildir", Feridun Yenisey ve Gülşen Güneş (Ed.). Prof.Dr. Adnan Tezel Günleri: Vergi Hukuku, Arkan Basım Yayım Dağıtım Ltd.Şti. İstanbul.

Seviğ, Veysi. (15.12.2011). "Mali Güce Göre Vergilendirme", <http://www.bumindogrusoz.com/m.aspx?id=681>.

TBMM Tutanak Dergisi, 108. Birleşim, 24.06.1998, <http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem20/yil3/bas/b108m.htm>.

Turhan, Salih.(1979). Vergi Teorisi, İstanbul Üniversitesi Yayınlarından No:2550, İktisat Fakültesi No:435, Maliye Enstitüsü No: 57, İstanbul.

Türk Dil Kurumu, <http://tdkterim.gov.tr/bts/>.

Üstün, Ümit Süleyman. (2010). "Anayasa Mahkemesinin Ücret Gelirlerine İlişkin Gelir Vergisi Tarifesi İptal Kararı ve Değerlendirilmesi", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.XIV, Y.2010, Sa.2.

<http://taxes.about.com/od/deductionscredits/qt/standard.htm>.

<http://www.hmrc.gov.uk/incometax/personal-allow.htm>.

<http://www.hmrc.gov.uk/incometax/adjusted-net-income.pdf>.

<http://www.hmrc.gov.uk/incometax/intro-tax-allow.htm>.

<http://www.french-property.com/guides/frances/finance-taxation/taxation/income-tax-return/>.

<http://www.french-property.com/guides/frances/finance-taxation/taxation/soscial-security/employers-employees/>.

http://www1.agenziaentrate.gov.it/inglese/italian_taxation/income_tax.htm,

<http://www.cra-arc.gc.ca/tx/ndvdl/fq/txrts-eng.html?slnk>.

<http://www.cra-arc.gc.ca/E/pub/tg/5000-g/5000g-11e.pdf>.

<http://www.ato.gov.au/content/12333.htm>.

<http://cbs.mfcr.cz/cps/rde/xchg/cds/xsl/284.html?year=0>.

http://www.worldwide-tax.com/czech/czech_tax.asp.

<http://www.taxrates.cc/html/czech-republic-tax-rates.html>.

<http://www.turkis.org.tr/source.cms.docs/turkis.org.tr.ce/docs/file/gidaharcama.pdf>.

<http://hursarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=19593740>